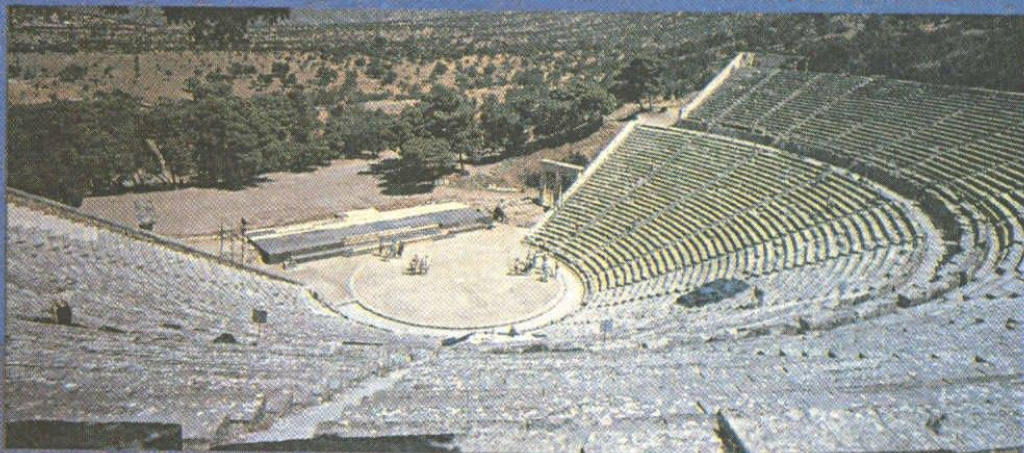

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
Πρόγραμμα Γενικής Παιδείας

Τόμος 3ος

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

Γ' Επεισόδιο - Γ' Στάσιμο

Δ' Επεισόδιο – Δ' Στάσιμο

Στίχοι: 626 - 800

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Χρύσα Αλεξοπούλου
δ.φ., Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπ/σης
Δημήτριος Δρακόπουλος
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κώστας Ναστούλης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Χρίστος Γ. Ρώμας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Νικόλαος Ραγκούσης,
τ. Πάρεδρος Π.Ι.
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Κώστας Μπαλάσκας,
Σύμβουλος Π.Ι.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κ.Χ. Μύρης
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ
Τάσος Ρούσσο

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

**Χριστίνα Βέικου, Σύμβουλος
Σωτήρης Γκλαβάς, Μόνιμος Πάρεδρος**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗΣ

**Εμμανουήλ Βλάχος
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών**

ΚΡΙΤΕΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

**Δημήτριος Κούστας
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης
Γιάννης Σταμουλάκης
Καθηγητής Β/θμιας Εκπαίδευσης**

**Γεράσιμος Χρυσάφης
Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών**

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

**Μαρία Γίωση
Λέκτωρ Πανεπιστημίου Αθηνών
Αναστασία Πατούνα
Καθηγήτρια Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανάσιος Φραγκούλης
Σχολικός Σύμβουλος**

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ

ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

**Ομάδα Εργασίας του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής
Πολιτικής (Ακριτίδου Ελένη, Καραμπέτσου Βασιλική)**

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ

ΑΝΤΙΓΟΝΗ – ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

Β' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 3ος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το εικονογραφικό υλικό του βιβλίου προέρχεται από αρχεία και εκδόσεις Μουσείων, Εκδοτικών οίκων, επιστημόνων και συλλεκτών. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί όλους θερμά.

Ιδιαιτέρως ευχαριστεί την Εθνική Πινακοθήκη, το Εθνικό Θέατρο, την Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α, την Εκδοτική Αθηνών, τον Εκδοτικό Οίκο Ολκός, το Θέατρο Τέχνης, τον αρχαιολογιστορικό της Τέχνης René Percheron, τον Νικόλαο Αστεριάδη, τους ζωγράφους Σαράντη Καραβούζη και Χρίστο Γαρουφαλή και τους γλύπτες Μιχάλη Κευγά και Διονύση Γερολυμάτο για τη διάθεση φωτογραφικού υλικού και εγχρώμων διαφανειών.

Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

**2. Ανδριάντας του Σοφοκλέους. Μάρμαρο. Ρωμαϊκό
αντίγραφο**

του 4ου αιώνα π.Χ.

Μουσείο Βατικανού.

Δ. ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Κ. ΝΑΣΤΟΥΛΗΣ

Χ. Γ. ΡΩΜΑΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ

ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

626 Ὅδε μὴν Αἴμων, παίδων τῶν σῶν
νέατον γέννημ'· ἄρ' ἀχνύμενος
[τῆς μελλογάμου νύμφης]
τάλιδος ἦκει μόρον Ἀντιγόνης,

630 ἀπάτας λεχέων ὑπεραλγῶν;
ΚΡ. Τάχ' εἰσόμεσθα μάντεων ὑπέρτερον.
᾿Ω παῖ, τελείαν ψῆφον ἄρα μὴ κλύων
τῆς μελλονύμφου πατρὶ λυσσαίνων πάρει;
ἢ σοὶ μὲν ἡμεῖς πανταχῆ δρῶντες φίλοι;

626 Ἀλλὰ να κι ο Αἴμονας, το στερνοπαῖδι σου·
φτάνει τάχα πικραμένος για τη μοῖρα
που προσμένει την Αντιγόνη την ἄμοιρη
και περίλυπος για το χαμένο ταίρι;
ΚΡ. Αμέσως θα το μάθουμε κι ἀπὸ μάντεις καλύτερα.
Παιδί μου, μήπως ἀκουσες την τελεσίδικη ποινή
για τη μνηστή σου και φτάνεις χολωμένος στον
πατέρα σου,
ἢ ὅ,τι και να κάνουμε μας αγαπᾶς ἀκόμη;

635 ΑΙ. Πάτερ, σός εἶμι· καὶ σύ μοι γνώμας ἔχων
χρηστὰς ἀπορθοῖς, αἷς ἔγωγ' ἐφέψομαι.

Ἐμοὶ γὰρ οὐδεὶς ἀξιῶσεται γάμος
μείζων φέρεσθαι σοῦ καλῶς ἡγουμένου.

ΚΡ. Οὕτω γάρ, ὦ παῖ, χρὴ διὰ στέρνων ἔχειν,

640 γνώμης πατρῶας πάντ' ὀπισθεν ἐστάναι. Τούτου
γὰρ οὐνεκ' ἄνδρες εὐχονται γονὰς
κατηκόους φύσαντες ἐν δόμοις ἔχειν,
ὡς καὶ τὸν ἐχθρὸν ἀνταμύνονται κακοῖς,
καὶ τὸν φίλον τιμῶσιν ἐξ ἴσου πατρί.

645 Ὅστις δ' ἀνωφέλητα φιτύει τέκνα,

τί τόνδ' ἂν εἴποις ἄλλο πλὴν αὐτῷ πόνους
φῦσαι, πολὺν δὲ τοῖσιν ἐχθροῖσιν γέλων;
Μὴ νῦν ποτ', ὦ παῖ, τὰς φρένας γ' ὑφ' ἡδονῆς
γυναικὸς οὐνεκ' ἐκβάλης, εἰδὼς ὅτι

650 ψυχρὸν παραγκάλισμα τοῦτο γίγνεται,
γυνὴ κακὴ ξύνευνος ἐν δόμοις. Τί γὰρ
γένοιτ' ἂν ἔλκος μείζον ἢ φίλος κακός;
Ἄλλὰ πτύσας ὡσεὶ τε δυσμενῆ μέθες
τὴν παῖδ' ἐν Ἄιδου τήνδε νυμφεύειν τινί.

635 ἔχω χρηστὰς γνώμας = ἔχω σωστές σκέψεις,
σκέπτομαι ορθά

ἀπορθοῖς (ἀπορθόω-ῶ) = με κατευθύνεις, καθοδηγεῖς
σωστά

αἷς ἔγωγ' ἐφέψομαι = τις οποίες εγώ, βέβαια, θα
ακολουθήσω

οὐδεὶς...φέρεσθαι σοῦ καλῶς ἡγουμένου (β' ὅρος
σύγκρισης) = κανένα γάμο δε θα θεωρήσω τόσο
σπουδαίο, ὥστε να τον βάλω πάνω από τη δική σου
συνετή καθοδήγηση

χρὴ διὰ στέρνων ἔχειν = αὐτὴ τη γνώμη πρέπει να ἔχεις

διὰ στέρνων ἔχω (περίφρ.) = φρονῶ, διάκειμαι

640 ἐστάναι (αντί ἐστηκέναι) = επξγ. του οὔτω

γνώμης πατρώας πάντ' (αιτ. αναφ.) ὄπισθεν ἐστάναι =
να ακολουθεῖς σ' ὅλα την πατρικὴ συμβουλή (η
μεταφορὰ από την στρατιωτικὴ παράταξη)

γοναὶ κατήκοοι = υπάκουα παιδιὰ

φύσαντες (φύω) = να αποκτήσουν, να γεννήσουν

δόμος (<δέμω) = σπίτι, θάλαμος, παλάτι

ὡς ἀνταμύνωνται κακοῖς = για να εκδικούνται τους
εχθρούς

ἐξ ἴσου πατρὶ (=ὡσπερ ὁ πατὴρ ἀνταμύνεται καὶ τιμᾶ) =
ὅπως ακριβῶς ο πατέρας

άνωφέλητα φυτεύει τέκνα = γεννάει παιδιά άχρηστα

**τί τόνδ' άν εἴποις...φῦσαι = η συντακτ. σειρά : τί άλλο
εἴποις άν φῦσαι τόνδ' πλὴν πόνους αὐτῶ = τι άλλο θα
λέγες πως γέννησε αυτός (ο άνθρωπος) παρά βάσανα για
τον εαυτό του**

γέλων (ποιητ., αντί γέλωτα) = γέλιο

**μή νύν ποτ'... έκβάλης = η συντακτ. σειρά : μή ποτ'
έκβάλης τὰς φρένας γ' ὑφ' ήδονῆς γυναικὸς οὔνεκα
(αντί ἔνεκα) = ποτέ να μην αλλάξεις τις τωρινές σου
σκέψεις από έρωτα για μια γυναίκα**

εἰδῶς (μτχ. ενεστ. του ρ.οἶδα) = γνωρίζοντας

650 ψυχρὸν παραγκάλισμα = παγερό αγκάλιασμα

**γυνή (επξγ. στο τοῦτο) κακή ξύνευνος (κατηγ.) = μια
γυναίκα όταν είναι κακή σύζυγος**

ἔλκος μεῖζον = μεγαλύτερη πληγή

πτύσας (αντί άποπτύσας) = περιφρονώντας

ώσεἰ δυσμενῆ (ενν. οὔσαν) = σαν να ήταν εχθρός σου

**μέθες (μεθίημι) τήν παῖδα τήνδε έν Ἄιδου (ενν. οἴκῳ) =
άφησε αυτήν την κόρη στον Άδη**

νυμφεύῳ τινὶ = νυμφεύομαι = παντρεύομαι

655 Ἐπεὶ γὰρ αὐτὴν εἶλον ἐμφανῶς ἐγὼ
πόλεως ἀπιστήσασαν ἐκ πάσης μόνην,
ψευδῆ γ' ἑμαυτὸν οὐ καταστήσω πόλει,
ἀλλὰ κτενῶ. Πρὸς ταῦτ' ἐφυμνεῖτω Δία
ξύναιμον· εἰ γὰρ δὴ τά γ' ἐγγενῆ φύσει

660 ἄκοσμα θρέψω, κάρτα τοὺς ἔξω γένους.
Ἐν τοῖς γὰρ οἰκείοισιν ὅστις ἔστ' ἀνὴρ
χρηστός, φανεῖται κὰν πόλει δίκαιος ὢν.

Ὅστις δ' ὑπερβὰς ἢ νόμους βιάζεται
ἢ τούπιτάσσειν τοῖς κρατύνουσιν νοεῖ,

665 οὐκ ἔστ' ἐπαίνου τοῦτον ἐξ ἐμοῦ τυχεῖν.

Ἄλλ' ὃν πόλις στήσειε, τοῦδε χρή κλύειν
καὶ σμικρὰ καὶ δίκαια καὶ τάναντία.

Καὶ τοῦτον ἂν τὸν ἄνδρα θαρσοίην ἐγὼ
καλῶς μὲν ἄρχειν, εὖ δ' ἂν ἄρχεσθαι θέλειν,

670 δορός τ' ἂν ἐν χειμῶνι προστεταγμένον
μένειν δίκαιον κάγαθὸν παραστάτην.

Ἄναρχίας δὲ μεῖζον οὐκ ἔστιν κακόν·
αὕτη πόλεις ὄλλυσιν, ἢ δ' ἀναστάτους
οἴκους τίθησιν, ἢ δε συμμάχου δορός

675 τροπὰς καταρρήγνουσι· τῶν δ' ὀρθουμένων
σώζει τὰ πολλὰ σώμαθ' ἢ πειθαρχία.

εἶλον (αἰρέω- ὦ) ἐμφανῶς = την ἐπιασα επ' αυτοφώρω

ἐκ πάσης πόλεως = ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν

ἀπιστήσασαν (κτγρμ. μτχ.) = να παραβαίνει τη διαταγή μου

ψευδῆ γ' ... πόλει = δε θα βγω ψεύτης μπροστά σ' όλους τους πολίτες

κτενῶ = θα την θανατώσω

πρὸς ταῦτα = γι' αυτά

ἐφυμνέω-ῶ = επικαλούμαι

ξύναιμον Δία = τον Δία τον προστάτη της συγγένειας

τὰ ἐγγενῆ (ἐν+γένος) φύσει = τους φυσικούς συγγενείς

660 ἄκοσμα (προλ. κατηγ.) = ὥστε να είναι απείθαρχοι

κάρτα (=λίαν) τοὺς ἔξω γένους (θρέψω ἀκόσμους) = θα ανέχομαι πολύ πιο απείθαρχους τους ξένους

ἐν τοῖς οἰκείοις = στους δικούς του

ὅστις...βιάζεται (αναφ.- υποθ. πρότ.) = αν κάποιος...παραβιάζει

ὑπερβὰς (ὑπερβαίνω) = ξεπερνώντας τα όρια, αυθαιρετώντας

τούπιτάσσειν (=τό ἐπιτάσσειν) ...νοεῖ = σχεδιάζει να δίνει διαταγές σ'αυτούς που κυβερνοῦν (υπερβολή)

οὐκ ἔστιν (=οὐχ οἶόν τ' ἔστι) = δεν είναι δυνατό

τυγχάνω ἐπαίνου (παρά τινος) = επαινούμαι από κάποιον

ὄν...στήσειε (=ὄν ἄν...στήση, ευκτ. αντί υποτ.) = ὅποιον εκλέξει η πόλη ἀρχοντα

τοῦδε χρή κλύειν = πρέπει να τον υπακούουν ὅλοι

καὶ σμικρά...καὶ τάναντία = αιτ. αναφοράς

καὶ τοῦτον ἄν...θέλειν = η συντακτ. σειρά : καὶ ἐγὼ θαρσοῖην τοῦτον τὸν ἄνδρα θέλειν ἄν καλῶς μὲν ἄρχειν, εὔ δ' ἄρχεσθαι = και εγώ θα μπορούσα να πιστέψω ὅτι ἕνας τέτοιος ἄνδρας θα εἶχε τη θέληση και να κυβερνά καλά και καλά να κυβερνιέται

670 δορός τ' ἐν χειμῶνι (μεταφ.) = στη θύελλα της μάχης

δορός (=δόρατος), τὸ δόρυ προστεταγμένον = εἰάν ἔχει παραταχθεῖ

μένειν ἄν (=μένοι ἄν) = ὅτι θα ἔμενε

δίκαιος κάγαθὸς παραστάτης = πιστός και γενναίος σύντροφος

ἀνάστατον τίθημι = καταστρέφω

σύμμαχον δόρυ = συμμαχικός στρατός

**τροπὰς καταρρήγνυσι = το πλήρες: καταρρηγνῦσα
τὰς τάξεις ποιεῖ τρέπεσθαι εἰς φυγὴν=κάνει να σπάσει
η παράταξη και να τραπεί σε άτακτη φυγή ο στρατός**

**τῶν ὀρθουμένων (αρσ. γέν.) = αυτών που
πειθαρχούν, που μένουν σταθεροί στη θέση τους**

τὰ πολλὰ σώματα = τους πολλούς

677 Οὕτως ἀμυντέ' ἐστὶ τοῖς κοσμουμένοις,
κοῦτοι γυναικὸς οὐδαμῶς ἡσσητέα·
κρεῖσσον γάρ, εἶπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν,

680 κούκ ἂν γυναικῶν ἡσσονες καλοίμεθ' ἂν.

ΧΟ. Ἡμῖν μὲν, εἰ μὴ τῷ χρόνῳ κεκλέμμεθα,
λέγειν φρονούντως ὧν λέγεις δοκεῖς πέρι.

ΑΙ. Πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,
πάντων ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον·

685 Ἐγὼ δ' ὅπως σὺ μὴ λέγεις ὀρθῶς τάδε,
οὔτ' ἂν δυναίμην μήτ' ἐπισταίμην λέγειν·
γένοιτο μεντὰν χιτέρῳ καλῶς ἔχον.

Σοῦ δ' οὖν πέφυκα πάντα προσκοπεῖν ὅσα
λέγει τις ἢ πράσσει τις ἢ ψέγειν ἔχει·

690 τὸ γὰρ σὸν ὄμμα δεινὸν ἀνδρὶ δημότῃ
λόγοις τοιούτοις, οἷς σὺ μὴ τέρψη κλύων.

Ἐμοὶ δ' ἀκούειν ἔσθ' ὑπὸ σκότου τάδε,
τὴν παῖδα ταύτην οἷ' ὀδύρεται πόλις,
πασῶν γυναικῶν ὡς ἀναξιωτάτη

695 κάκιστ' ἀπ' ἔργων εὐκλεεστάτων φθίνει·
ἢ τις τὸν αὐτῆς αὐτάδελφον ἐν φοναῖς
πεπτῶτ' ἄθαπτον μήθ' ὑπ' ὠμηστῶν κυνῶν
εἶασ' ὀλέσθαι μήθ' ὑπ' οἰωνῶν τινος·
οὐχ ἦδε χρυσῆς ἀξία τιμῆς λαχεῖν;

ἀμυντέ' ἐστὶ (=ἀμυντέον ἐστι) = πρέπει να υπερασπίζεται κανείς

**τὰ κοσμούμενα = τα (βασιλικά) διατάγματα, τούς νόμους
κούτοι (καὶ οὔτοι)...ἡσσητέα (=ἡσσητέον ἐστι) = και με κανένα τρόπο δεν πρέπει να νικιέται ένας άντρας από μια γυναίκα**

κρείσσόν (ἐστι) πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν (τῆς ἀρχῆς) = είναι προτιμότερο να χάσουμε την εξουσία από έναν άντρα

680 **κούκ ἂν...καλοίμεθ' ἂν = η επανάληψη του δυνητικού ἂν για έμφαση**

ἡσσονες γυναικῶν = κατώτεροι από γυναίκες

εἰ μή...κεκλέμμεθα = αν από τα γηρατειά δεν έχουμε χάσει το νου

ῶν λέγεις πέρι = αντί περί τούτων, ἃ λέγεις

δοκεῖς φρονούντως λέγειν = φαίνεσαι ότι μιλάς σωστά

φρένας, (ἢ φρήν-φρενός) = τον νου (ο νους, το μυαλό, σύνεση)

φύουσιν φρένας = προικίζουν με μυαλό, με φρόνηση

ὑπέρτατον πάντων χρημάτων = το πιο πολύτιμο από όλα τα πράγματα

ὅπως σὺ μή...τάδε (=ὄτι...σχ. αποσιώπησης) = ειδική πρότ., αντικ. στο λέγειν

οὐτ' ἂν δυναίμην μήτ' ἐπισταίμην λέγειν = ούτε θα μπορούσα και μακάρι να μη μάθω να πω (παράλλαξη, εναλλαγή δυνητ. και ευχετ. ευκτ.)

γένοιτο μεντάν (μέντοι ἂν) χάτέρω καλῶς ἔχον (ενν. τι) = θα μπορούσε όμως και κάποιος άλλος να έχει κάποια σωστή σκέψη

δ' οὖν = όπως και να 'ναι, πάντως

πέφυκα προσκοπεῖν σοῦ = από τη φύση μου έχω χρέος να προσέχω από πριν για σένα

690 τό σόν ὄμμα (<ὄράω) δεινόν = το βλέμμα σου προκαλεί φόβο

οἷς σὺ...κλύων (οἷς, ἔλξη, αντί οὐς) = ώστε να μη ευχαριστιέσαι, ακούγοντας αυτά (τα λόγια)

ὑπὸ σκότου (αντί λάθρα) = εξαιτίας της ασημότητας της θέσης μου

οἷ(α) (επίρρ.) ὀδύρεται πόλις (πλάγια ερώτ., επξγ. στο τάδε) = πόσο δηλαδή η πόλη θρηνεί την κόρη αυτή

ὡς...φθίνει (πλάγια ερώτ., επξγ. στο οἷ(α) ὀδύρεται) = λέγοντας πόσο ατιμωτικά πεθαίνει, σαν να ήταν η χειρότερη από όλες τις γυναίκες, για μια τόσο ένδοξη πράξη

ἦτις...οἰωνῶν τινος = αναφορ.- αιτιολ. πρότ.

ἐν φοναῖς πεπτῶτα (αντί πεπτωκότα) ἄθαπτον = πεσμένο μέσα στο αίμα άταφο

φοναί, αἶ (ποιητ. λ.) = ο αιματηρός φόνος, η σφαγή

ώμηστης κύων = ωμοφάγο, άγριο σκυλί

μήθ' υπό τινος οίωνων = ούτε από κάποιο όρνιο

ούχ ἤδε...λαχεῖν (=ούχ ἤδε άξία λαχεῖν χρυσης τιμής; = δεν αξίζει αυτή να τιμηθεί με λαμπρή τιμή;)

λαχεῖν (λαγχάνω > ν.ε. λαχνός)= απαρ. αναφ., εξαρτάται από τη λ. άξία

700 τοιάδ' έρεμνή σῖγ' έπέρχεται φάτις,
Έμοι δέ σοῦ πράσσοντος εύτυχῶς, πάτερ,
ούκ έστιν ούδέν κτήμα τιμιώτερον·
τί γάρ πατρός θάλλοντος εύκλείας τέκνοις
άγαλμα μεῖζον, ἤ τί πρὸς παίδων πατρί;

705 Μή νυν έν ἤθος μοῦνον έν σαυτῷ φόρει,
ώς φῆς σύ, κούδέν άλλο, τοῦτ' όρθῶς έχειν·
όστις γάρ αύτός ἤ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
ἤ γλῶσσαν, ἤν ούκ άλλος, ἤ ψυχήν έχειν,
ούτοι διαπτυχθέντες ώφθησαν κενοί.

710 Άλλ' άνδρα, κεί τις ἤ σοφός, τὸ μανθάνειν
πόλλ' αίσχρόν ούδέν και τὸ μή τείνειν άγαν.

700 ἔρεμνός (<ἔρεβος=σκοτάδι) = σκοτεινός

τοιιάδ'... φάτις (προσωπ.) = τέτοια φήμη σκοτεινή
κυκλοφορεί κρυφά

σοῦ πράσσοντος εὐτυχῶς (β'όρος συγκρ.) = από τη
δική σου ευτυχία, εάν εσύ ευτυχεῖς

κτῆμα τιμιώτερον = πολυτιμότερο απόκτημα, αγαθό

τί γὰρ πατρός... μεῖζον = η συντακτ. σειρά : τί γὰρ
ἄγαλμα μεῖζόν (ἐστί) τέκνοις εὐκλείας θάλλοντος
πατρός = γιατί ποια χαρά είναι μεγαλύτερη για τα
παιδιά από τη δόξα του ευτυχισμένου πατέρα

ἄγαλμα, τὸ = αγλάισμα, κόσμημα, χαρά

θάλλω (>θαλερός) = ακμάζω, ανθώ, ευτυχώ

ἢ τί πρὸς παίδων πατρί = το πλήρες : ἢ τί ἄγαλμα
μεῖζόν ἐστί πατρὶ εὐκλείας παίδων θαλλόντων;

μή νυν ἔν ἧθος...φῶρει = μη λοιπόν έχεις μόνον ένα
τρόπο σκέψης

φῶρει (φορέω-ῶ =φέρω) = το ρ. δηλώνει ενέργεια
που επαναλαμβάνεται

ὡς φῆς σύ (=ὄ σύ φῆς) = αυτό που λες εσύ

ὄστις (περιληπτ.)...δοκεῖ = όσοι νομίζουν ότι μόνο
αυτοί σκέπτονται σωστά

οὔτοι διαπυχθέντες (διαπύσσομαι) ὠφθησαν κενοὶ
(ὄντες = κτγρμ. μτχ.) = αυτοί, όταν ανοιχτούν και

εξεταστούν σε βάθος βρίσκονται (φαίνονται) ότι είναι άδειοι (η μεταφορά παρμένη από τα καρύδια)

ἄνδρα τὸ μανθάνειν...οὐδὲν = η συντακτ. σειρά :
οὐδὲν αἰσχρὸν ἔστι τὸν ἄνδρα μανθάνειν πολλὰ = δεν
εἶναι καθόλου ντροπή για έναν άνθρωπο να μαθαίνει
πολλά

κεῖ τις ἢ σοφός (η χρήση του εἶ με υποτ. εἶναι ποιητ.)
= και αν ακόμη κάποιος εἶναι σοφός

μὴ τείνειν ἄγαν (τὸ τόξον) (τείνειν : ανεξ. χρήση
απαρ., αντί προστακτ.) = να μη παρατραβάει το σκοινί (η
μεταφορά από το τέντωμα της χορδής της λύρας ή τόξου)

712 Ὅραῖς παρὰ ρείθροισι χειμάρροις ὅσα
δένδρων ὑπέικει, κλῶνας ὡς ἐκσώζεται,
τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν' ἀπόλλυται.

715 Αὐτῶς δὲ ναὸς ὅστις ἐγκρατῆ πόδα
τείνας ὑπέικει μηδέν, ὑπτίοις κάτω
στρέψας τὸ λοιπὸν σέλμασιν ναυτίλλεται.
Ἄλλ' εἶκε θυμῶ καὶ μετάστασιν δίδου.
Γνώμη γὰρ εἴ τις κάπ' ἐμοῦ νεωτέρου

720 πρόσεστι, φήμ' ἔγωγε πρεσβεύειν πολὺ
φῦναί τιν' ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλέων·

παρὰ ρείθροισι χειμάρροις = κοντά στο ορμητικό ρεύμα

χειμάρροος, ον (συνηρ. χειμάρρους, -ουν (χειῖμα+ρέω) = αυτός που ρέει τον χειμώνα

ὑπείκω = υποχωρώ

ὡς ἐκσώζεται κλῶνας = πώς διασώζουν τα κλαδιά

κλών,-νός, ὄ (<κλάω) = κλωνάρι (ν.ε. κλωνοποίηση)

ἀντιτείνω = αντιστέκομαι

αὐτόπρεμνος (<αὐτός+πρέμνον=κορμός δένδρου) = σύρριζα

αὕτως (επίρρ.) = επίσης, ωσαύτως

ναὸς (δωρ. τύπος, αντί νεώς), ἡ ναῦς = το πλοίο

ἐγκρατῆ (προλ. κατηγ.) πόδα = ὥστε ἐγκρατῆ εἶναι (τὸν) πόδα

ὅστις...ὑπείκει μηδέν = ὅποιος τεντώνει πολύ τα πανιά του πλοίου και δεν τα χαλαρώνει καθόλου στον άνεμο

ὑπίοις σέλμασιν ναυτίλλεται (ειρωνεία) = ταξιδεύει με ανεστραμμένο το κατάστρωμα του πλοίου, τα καθίσματα των κωπηλατών

κάτω στρέψας (τὴν ναῦν) = αφού αναποδογυρίσει το πλοίο

εἶκε θυμῶ καί...δίδου = δώσε τόπο στην οργή και άλλαξε γνώμη

**γνώμη γὰρ...πρόσεστι = η συντακτ. σειρά : εἴ τις
γνώμη πρόσεστι κάπ' (καὶ ἀπὸ) ἔμοῦ νεωτέρου
(ὄντος) = κι αν μπορώ κι εγώ να προσθέσω κάποια
γνώμη, παρότι νεότερος**

**φημί...πρεσβεύειν πολὺ φῦναί τιν' ἄνδρα (=υποκ. του
φῦναι) πάντ' (α) (=αιτ. αναφ.) ἐπιστήμης πλέων
(=πανεπιστήμονα) = εγώ βέβαια λέω ότι το πιο καλό
εἶναι να γεννιέται κανείς πάνσοφος**

722 εἰ δ' οὖν, φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταύτη ῥέπειν,
καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μανθάνειν.

ΧΟ. Ἄναξ, σέ τ' εἰκός, εἴ τι καίριον λέγει,

725 μαθεῖν, σέ τ' αὖ τοῦδ'· εὖ γὰρ εἴρηται διπλῆ.

ΚΡ. Οἱ τηλικοῖδε καὶ διδαξόμεσθα δὴ
φρονεῖν ὑπ' ἀνδρὸς τηλικοῦδε τὴν φύσιν;

ΑΙ. Μηδὲν τὸ μὴ δίκαιον· εἰ δ' ἐγὼ νέος,
οὐ τὸν χρόνον χρὴ μάλλον ἢ τάργα σκοπεῖν.

730 **ΚΡ.** Ἔργον γὰρ ἔστι τοὺς ἀκοσμοῦντας σέβειν;

ΑΙ. Οὐδ' ἂν κελεύσαιμ' εὐσεβεῖν ἐς τοὺς κακοὺς.

ΚΡ. Οὐχ ἦδε γὰρ τοιαῦδ' ἐπέιληπται νόσω;

ΑΙ. Οὗ φησι Θήβης τῆσδ' ὀμόπολις λεώς.

ΚΡ. Πόλις γὰρ ἡμῖν ἀμὲ χρὴ τάσσειν ἐρεῖ;

735 **ΑΙ.** Ὅρας τόδ' ὡς εἴρηκας ὡς ἄγαν νέος;

ΚΡ. Ἄλλω γὰρ ἢ ἴμοι χρὴ με τῆσδ' ἄρχειν χθονός;

ΑΙ. Πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ' ἥτις ἀνδρός ἔσθ' ἑνός.

ΚΡ. Οὐ τοῦ κρατοῦντος ἢ πόλις νομίζεται;

ΑΙ. Καλῶς ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος.

740 **ΚΡ.** Ὅδ', ὡς ἔοικε, τῆ γυναικὶ συμμαχεῖ.

εἰ δ' οὖν... = ενν. μὴ ἔφυ τοιοῦτος (σχ. αποσιώπησης)
φιλεῖ (απρόσ.) μὴ ταύτη ῥέπειν = συνήθως δε
συμβαίνει ἔτσι

τοῦτο...ταύτη = επανάλ. της ἴδιας λέξης

τῶν λεγόντων εὖ (= τῶν εὖ λεγόντων) = ἀπὸ ὅσους
μιλοῦν ορθά

καίριον = ορθό, ἐγκαιρο, εὐστοχο

σὲ (δηλ. τὸν Αἴμονα) μαθεῖν = και συ να ακούσεις

διπλῆ = ἀπὸ τοὺς δυο (τὸν Κρέοντα και τὸν Αἴμονα)

οἱ τηλικοῖδε = σ' αὐτὴ τὴν ηλικία

καὶ διδαξόμεσθα = διδαχθησόμεθα (ο και για ἔμφαση)

τηλικοῦδε τὴν φύσιν = τόσο νέου στην ηλικία

μηδὲν (διδάσκου) τὸ μὴ δίκαιον = να μη διδαχτεῖς
τίποτε το ἀδικο

730 ἔργον γάρ...σέβειν = εἶναι λοιπὸν πράξη σωστή
να τιμὰ κανεῖς ὅσους παρανομοῦν

οὐδ' ἂν κελεύσαιμ'...κακοὺς = το πλήρες: οὐ μόνον
ἐγὼ οὐκ εὐσεβῶ εἰς τοὺς κακοὺς, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἄλλους
κελεύσαιμι...

εὐσεβῶ = τιμῶ, δείχνω σεβασμό

ἐπείληπται τοιᾶδε νόσῳ = ἔχει προσβληθεῖ ἀπὸ τέτοια
αρρώστια

**ὁμόπολις λεῶς (=λαὸς) = ὅλος ο λαὸς τῆς πόλης,
ὅλοι οἱ πολῖτες**

**ἀμὲ χρή τάσσειν = ἂ ἐμὲ χρή τάσσειν : ὅσα πρέπει νὰ
διατάζω**

ὡς ἄγαν νέος = σαν μωρὸ παιδί, σαν ανόητος

**ἄλλω ἢ ἴμοι (δοτ. χαριστ.). = γιὰ λογαριασμὸ ἄλλου ἢ
γιὰ δικό μου**

**πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ'... = ο γὰρ αιτιολογεῖ τὸ ενν. ναί,
σοὶ καὶ τῷ λαῷ δεῖ σε ἄρχειν, πόλις γὰρ οὐκ ἔστ'...**

**οὐ τοῦ κρατοῦντος ἢ πόλις; = ἡ πόλις δὲν ἀνήκει στὸν
ἄρχοντα;**

**καλῶς (ειρων.)...μόνος = ἡ συντακτ. σειρά : καλῶς γε
σὺ μόνος ἄρχοις ἂν γῆς ἐρήμης (ενν. οὔσης) = ωραία
βέβαια ἐσύ θὰ κυβερνοῦσες μιὰ ἐρημη πόλι**

741 ΑΙ. Εἶπερ γυνὴ σύ· σοῦ γὰρ οὖν προκήδομαι.

ΚΡ. ἽΩ παγκάκιστε, διὰ δίκης ἰὼν πατρί;

ΑΙ. Οὐ γὰρ δίκαιά σ' ἔξαμαρτάνονθ' ὀρῶ.

ΚΡ. Ἀμαρτάνω γὰρ τὰς ἐμὰς ἀρχὰς σέβων;

745 ΑΙ. Οὐ γὰρ σέβεις, τιμάς γε τὰς θεῶν πατῶν. ΚΡ.

ἽΩ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον.

ΑΙ. Οὐ τὰν ἔλοις ἦσσω γε τῶν αἰσchrῶν ἐμέ.

ΚΡ. Ὁ γοῦν λόγος σοι πᾶς ὑπὲρ κείνης ὄδε.

ΑΙ. Καὶ σοῦ γε κάμοῦ, καὶ θεῶν τῶν νερτέρων.

750 ΚΡ. Ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ' ὡς ἔτι ζῶσαν γαμεῖς.

ΑΙ. Ἦδ' οὖν θανεῖται καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινα.

ΚΡ. Ἦ κάπαπειλῶν ὧδ' ἐπεξέρχη θρασύς;

ΑΙ. Τίς δ' ἔστ' ἀπειλὴ πρὸς κενὰς γνώμας λέγειν;

ΚΡ. Κλαίων φρενώσεις, ὧν φρενῶν αὐτὸς κενός.

740 εἶπερ γυνὴ σὺ (ενν. εἶ) = αν είσαι γυναίκα
προκήδομαί τινος = προνοώ, ενδιαφέρομαι για
κάποιον

διὰ δίκης ἰών πατρὶ = το πλήρες: προκήδη ἐμοῦ διὰ
δίκης ἰών πατρὶ = ενδιαφέρεσαι για μένα, ενώ έρχεσαι
να αντιδικήσεις με τον πατέρα σου;

οὐ γὰρ δίκαιά σ' ἔξαμαρτάνονθ' (κτγρμ. μτχ.) ὀρῶ =
ενν. ναι, οὐ γὰρ...ὀρῶ = ναι, γιατί σε βλέπω να
παίρνεις άδικες αποφάσεις

τὰς ἐμὰς ἀρχὰς σέβων = τιμώντας την εξουσία μου

ῶ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον = πρόστυχε
χαρακτήρα, αχρείο πλάσμα, δούλε μιας γυναίκας

οὗ τ' ἄν ἔλοις (τοι ἄν) ἔλοις...ἐμὲ = (ενν. ναι, μπορεί
να είμαι δούλος), αλλά δεν μπορείς να με βρεις να
υποκύπτω σε αισχρές πράξεις

ὁ γοῦν (γε οῦν) λόγος = τα λόγια σου βέβαια

καὶ σοῦ γε...τῶν νερτέρων = και για σένα βέβαια, και
για μένα και για τους θεούς του κάτω κόσμου
ενδιαφέρομαι

οὐκ ἔσθ' ὡς = οὐκ ἔσθ' ὅπως = με κανένα τρόπο

γαμεῖς (μέλλ. του ρ. γαμῶ) = θα παντρευτείς

ὀλεῖ (μέλλ. του ρ. ὀλλυμι) = θα καταστρέψει, θα
σκοτώσει

**ἤ κάπαπειλῶν...θρασύς = η συντακτ. σειρά : ἤ
ἐπεξέρχη καὶ ἐπαπειλῶν ὧδε θρασύς = αλήθεια,
έρχεσαι εναντίον μου με τόσο θράσος, ὥστε να με
απειλείς ἀκόμα;**

πρὸς κενὰς γνώμας = σε ἀνόητες γνώμες

**κλαίων φρενώσεις (με) (φρενόω- ὦ<φρήν) = με
κλάματα θα με συνετίσεις**

ῶν (εναντ. μτχ.) κενός φρενῶν = αν και είσαι ἀμυαλος

16. Ο Μάνος Κατράκης
ως Κρέων. Από την ταινία του Γιώργου Τζαβέλλα
Αντιγόνη, 1961 (40 χρόνια Φεστιβάλ, εκδ.
Δ.Ε.Π.Α.Σ.Δ.Α)

756 ΚΡ. Γυναικὸς ὦν δούλευμα, μὴ κώτιλλέ με.

ΑΙ. Βούλει λέγειν τι καὶ λέγων μηδὲν κλύειν;

ΚΡ. Ἄληθες; ἀλλ' οὐ, τόνδ' Ὀλυμπον, ἴσθ' ὅτι,
χαίρων ἐπὶ ψόγοισι δεινάσεις ἐμέ.

760 Ἄγαγε τὸ μῖσος, ὡς κατ' ὄμματ' αὐτίκα
παρόντι θνήσκη πλησία τῷ νυμφίῳ.

ΑΙ. Οὐ δῆτ' ἔμοιγε, τοῦτο μὴ δόξης ποτέ,

οὔθ' ἢδ' ὀλεῖται πλησία, σύ τ' οὐδαμᾶ

τούμὸν προσόψει κρᾶτ' ἐν ὀφθαλμοῖς ὀρών,

765 ὡς τοῖς θέλουσι τῶν φίλων μαίνῃ ξυνών.

ΧΟ. Ἄνῆρ, ἄναξ, βέβηκεν ἐξ ὀργῆς ταχύς·

νοῦς δ' ἐστὶ τηλικοῦτος ἀλγήσας βαρύς.

ΚΡ. Δράτω, φρονεῖτω μείζον ἢ κατ' ἄνδρ' ἰών·

τῷ δ' οὖν κόρα τῷδ' οὐκ ἀπαλλάξει μόρου.

770 ΧΟ. Ἄμφω γὰρ αὐτῷ καὶ κατακτεῖναι νοεῖς;

δούλευμα (=δοῦλος) γυναικός = δούλε μιας γυναίκας (σχ. μετωνυμίας)

κωτίλλω = κολακεύω κάποιον με πολλά λόγια, φλυαρώ

λέγων μηδέν κλύειν = να μην παίρνεις καμιά απάντηση στα λόγια

ἄληθες (ειρων.) = αλήθεια;

ἀλλ' οὐ, τόνδ'...δεννάσεις (δεννάζω<δέννος=ύβρις) ἐπὶ ψόγοισι = η συντακτ. σειρά : ἀλλά, τόνδ' Ὀλυμπον, ἴσθ' ὅτι οὐ χαίρων δεννάσεις ἐμὲ ἐπὶ ψόγοισι = μα τον ίδιο τον Ὀλυμπο, να ξέρεις ότι δε θα με βρίζεις ατιμώρητα με τις συνεχείς κατηγορίες

760 τὸ μῖσος = τη μισητή (γυναίκα)

κατ' ὄμματα = μπροστά στα μάτια

πλησία τῷ νυμφίῳ παρόντι = κοντά, παρουσία του μνηστήρα

οὐ δῆτ' (ενν. ὀλεῖται) = όχι, βέβαια, δε θα πεθάνει

ἔμοιγε πλησία = κοντά μου τουλάχιστον

μὴ δόξης ποτέ (παρενθ. πρότ.) = μην το σκεφτεῖς ποτέ, μην το φανταστεῖς

οὐδαμᾶ (αντί οὐδαμῶς)=ποτέ πια

οὐδαμᾶ τοῦμὸν...ὀρῶν = η συντακτ. σειρά : τὸ ἐμὸν κρᾶτα οὐδαμᾶ προσόψει ἐν ὀφθαλμοῖς ὀρῶν

τὸ ἐμὸν κρᾶτα = το κεφάλι μου, το πρόσωπό μου

ὡς τοῖς...ξυνών (τελική πρότ.) = για να δείχνεις την τρέλα σου σε όσους από τους φίλους σου μπορούν να την ανεχτούν

ἀνήρ (αντί ὁ ἀνήρ) βέβηκεν = ο άντρας έφυγε

ταχύς (επιρρ. κατηγ.) = βιαστικά, γρήγορα

νοῦς τηλικούτος (αντί τηλικούτου) = η ψυχή τόσο νέου

βαρύς = επικίνδυνος, επίφοβος

ἀλγήσας (υποθ. μτχ.) = αν πονέσει

φρονῶ μείζον = μεγαλοφρονώ, μεγαλοπιάνομαι

ἤ κατ' ἄνδρ' ἰών = από ό,τι ταιριάζει σ' έναν άνθρωπο

τῶ κόρα τῶδ' (αιτ. δυϊκ. αρ.) = αυτές τις δύο κόρες

ἀπαλλάσσω μόρου = γλυτώνω από τον θάνατο

770 ἄμφω αὐτῶ (δυϊκ. αρ.) = και τις δύο αυτές· το ἄμφω για έμφαση

771 ΚΡ. Οὐ τήν γε μὴ θιγοῦσαν· εὖ γὰρ οὖν λέγεις.
ΧΟ. Μόρῳ δὲ ποίῳ καὶ σφε βουλεύη κτανεῖν;
ΚΡ. Ἄγων ἔρημος ἐνθ' ἂν ἦ βροτῶν στίβος
κρύψω πετρώδει ζῶσαν ἐν κατώρυχι,
775 φορβῆς τοσοῦτον ὡς ἄγος μόνον προθείς,
ὅπως μίασμα πᾶσ' ὑπεκφύγη πόλις·
κάκεϊ τὸν Ἄιδην, ὃν μόνον σέβει θεῶν,
αἴτουμένη που τεύξεται τὸ μὴ θανεῖν,
ἢ γνώσεται γοῦν ἀλλὰ τηνικαῦθ' ὅτι
780 πόνος περισσός ἐστι τὰν Ἄιδου σέβειν.

οὐ (ενν. νοῶ κατακτεῖναι) = ὄχι, (δε σκέφτομαι να σκοτώσω)

τήν μὴ θιγοῦσαν = αὐτή που δεν ἀγγίξε (τον νεκρό), δε μετείχε

μόρῳ δὲ ποίῳ = με ποιον τρόπο

σφε = αὐτήν

ἐρῆμος βροτῶν στίβος = ἀπάτητος δρόμος

κρύψω ζῶσαν = θα την θάψω ζωντανή

κατώρυξ-χος, ὅ = ὄρυγμα, σπηλιά, υπόγειος θολωτός τάφος

φορβή = τροφή (κυρίως ζώων)

ἄγος, τὸ = το μίασμα

ὥς ἄγος μόνον (ενν. εἶναι) = ὥστε απλῶς, ἴσα-ἴσα μόνο να αποτρέψει το μίασμα

προθεῖς (προτίθημι) = προσφέροντας, δίνοντας

σέβει = σέβεται, τιμά

κάκεῖ τὸν Ἄιδην αἰτουμένη που τεύξεται τὸ μὴ

θανεῖν = και εκεί παρακαλώντας τον Ἄδη, ἴσως γλυτώσει τον θάνατο (σκληρὴ ειρωνεία)

γοῦν ἀλλὰ τηνικαῦτα = τουλάχιστον, αν και αργά

πόνος περισσός ἐστι τάν (τὰ ἐν οἴκῳ) Ἄιδου σέβειν = εἶναι μάταιος κόπος να τιμά κανείς ὅσους βρίσκονται στον Ἄδη, τους νεκρούς

Στροφή

Χορός

Ἔρωσ ἀνίκατε μάχαν,
Ἔρωσ, ὃς ἐν κτήμασι πί-
πτεις, ὃς ἐν μαλακαῖς παρει-
αῖς νεάνιδος ἐννουχεύεις,
785 φοιτᾷς δ' ὑπερπόντιος ἐν τ'
ἀγρονόμοις αὐλαῖς·
καί σ' οὔτ' ἀθανάτων
φύξιμος οὐδείς οὔθ'
ἀμερίων σέ γ' ἀνθρώ-
790 πων, ὁ δ' ἔχων μέμνηεν.

Αντιστροφή

Σὺ καὶ δικαίων ἀδίκους
φρένας παρασπᾶς ἐπὶ λώ-
βα· σὺ καὶ τότε νεῖκος ἀν-
δρῶν ξύναιμον ἔχεις ταραξας·
795 νικᾷ δ' ἐναργῆς βλεφάρων
ἴμερος εὐλέκτρου
νύμφας, τῶν μεγάλων
πάρεδρος ἐν ἀρχαῖς θε-
σμῶν· ἄμαχος γὰρ ἐμπαί-
800 ζει θεὸς Ἀφροδίτα.

781 ΧΟ. Έρωτα, που δε γονάτισες ποτέ στον πόλεμο,
Έρωτα, που ορμάς και γεμίζεις την πλάση,
που στ' απαλά τα μάγουλα
της κόρης νυχτερεύεις,

785 που σεργιανάς τις θάλασσες
και των ξωμάχων τα κατώφλια,
κανείς δε σου γλυτώνει
μηδέ θνητός μηδέ αθάνατος·

790 φωλιάζεις στο κορμί και το μανίζεις.

Εσύ των δικαίων ξεστρατίζεις το νου
και στο χαμό τον σέρνεις·
εσύ και τούτη την αμάχη φούντωσες
μέσα σ' αυτό το σόι·

795 της γόνιμης νύφης νικά
λαγαρός των βλεφάρων ο πόθος
που κυβερνά συντροφικά
με τους άλλους θεσμούς τους μεγάλους.

800 Η Αφροδίτη δίχως μέριμνες μας περιπαίζει.

(Η Αντιγόνη βγαίνει από το παλάτι συνοδευόμενη από φρουρούς)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ - ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΤΡΙΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (626-780)

Α΄ Σκηνή : στ. 627-765. Πρόσωπα : Κρέων- Αίμων- Χορός.

Στη σκηνή βρίσκονται ο Κρέων και ο Χορός. Από τη δεξιά πάροδο έρχεται ο Αίμων. Η άφιξή του δεν είναι εντελώς απρόσμενη· η αναφορά της Ισμήνης (στ. 572) στο πρόσωπό του προοικονομεί τον ερχομό του.

626 - 630 ὄδε μὴν Αἴμων...ὑπεραλγῶν (αλλά να κι ο Αίμονας... χαμένο ταίρι)· ο Κορυφαίος, βλέποντας τον Αίμονα να έρχεται, διερωτάται για τις προθέσεις του.

631 - 634 τάχ' εἰσόμεισθα...φίλοι (αμέσως...αγαπᾶς ἀκόμη)· ο Κρέων με τη διπλή ερώτηση προς τον Αίμονα : παιδί μου, μήπως άκουσες την τελεσίδικη ποινή...μας αγαπᾶς ἀκόμη, υποδεικνύει το καθήκον του γιου προς τον πατέρα. Οι εκτιμήσεις του χορού και του Κρέοντα για τη στάση του Αίμονα είναι αντίθετες.

635 - 638 πάτερ, σός εἰμι...ἡγουμένου· η απρόσμενη απάντηση του Αίμονα ξαφνιάζει και τον χορό και τον Κρέοντα. Οι μετοχές ἔχων και ἡγουμένου είναι δίσημες· υποθετικές κατά τον Αίμονα, αιτιολογικές κατά τον Κρέοντα. Η διπλή σημασία τους είναι στοιχείο της δραματικής τέχνης του ποιητή.

639 οὔτω γάρ...ἔχειν· στην αρχή του στίχου υποδηλώνει ότι ο Κρέων επιδοκιμάζει την απάντηση του Αίμονα.

640 γνώμης πατρώας...έσταναι· κατά τους Έλληνες ο σεβασμός των παιδιών προς τους γονείς ήταν ένα από τα θεμελιώδη καθήκοντά τους. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή είναι και οι απαιτήσεις του Κρέοντα από τον Αίμονα. Οποιαδήποτε άλλη στάση του Αίμονα θα θεωρηθεί απρεπής απέναντι στην πατρική εξουσία.

643 - 644 ὡς καὶ τὸν ἐχθρὸν... ἐξ ἴσου πατρί· για τους αρχαίους βασική ηθική αρχή ήταν: φίλει τὸν φιλοῦντα καὶ μίσει τὸν μισοῦντα· γλυκύν είναι φίλοις, ἐχθροῖς δὲ πικρόν.

645 - 647 ὅστις δ' ἀνωφέλητα... ἐχθροῖσιν γέλων· ο Κρέων πιστεύει ότι το κύρος του πατέρα συνδέεται με τη συμπεριφορά των παιδιών· ανάλογη άποψη απαντά και στον Αΐαντα: οὔκουν γέλως ἡδιστος εἰς ἐχθρούς γελᾶν; (στ. 79).

648 - 652 μή νύν ποτ'... φίλος κακός· η προτροπή του Κρέοντα προς τον Αίμονα να περιφρονήσει την Αντιγόνη υποκρύπτει το μίσος και την αποστροφή του προς αυτήν. Θεωρεί την αγάπη προς τη γυναίκα δουλική υποταγή.

653 - 654 ἀλλὰ πτύσας...νυμφεύειν τινί· τραγική ειρωνεία (πρβλ. στ. 1232, όπου ο Αίμων φτύνει τον πατέρα του), η οποία κορυφώνεται με τη φράση ἐν Ἄιδου νυμφεύειν· αυτός που τελικά θα νυμφευθεί στον Άδη είναι ο Αίμων (στ. 1240-41) και όχι η Αντιγόνη, της οποίας κύριο μέλημα είναι η ταφή του αδελφού της και όχι ο γάμος.

655 - 658 ἐπεὶ γὰρ...ἀλλὰ κτενῶ· η θρασύτητα της Αντιγόνης, η οποία μόνη από όλους τους πολίτες παρακούει τη διαταγή του Κρέοντα, μειώνει το γόητρο του μονάρχη. Δεν μπορεί να δεχθεί την αμφισβήτηση της

θέλησής του και μάλιστα από μια γυναίκα. Γι' αυτό και πρέπει να τιμωρηθεί σκληρά, γιατί, διαφορετικά, δε θα μπορούσε αυτός να κυβερνήσει. Η επιμονή του όμως αυτή θα αποδειχθεί μοιραία για τον ίδιο.

658 - 660 πρὸς ταῦτ'...ἔξω γένους· η περιφρονητική αναφορά στον Δία, τον προστάτη της όμαιμης συγγένειας, αποτελεί ύβρη και προοικονομεί τη σκηνή του Τειρεσία.

661 - 665 ἐν τοῖς γὰρ οἰκείοισιν...ἔξ ἐμοῦ τυχεῖν· ο Κρέων δεν αντιλαμβάνεται το κίνητρο της πράξης της Αντιγόνης και θεωρεί τη στάση της ως προσπάθεια να επιβληθεί στους άρχοντες. Με τη φράση οὐκ ἔστ' ἐπαίνου τυχεῖν αποφεύγει να προκαλέσει περισσότερο τον χορό.

666 - 667 ἀλλ' ὄν πόλις...καὶ τάναντία· πρόκειται για αναχρονισμό. Την εποχή του Κρέοντα οι άρχοντες είναι κληρονομικοί, ενώ την εποχή του Σοφοκλή εκλέγονται. Ο Κρέων, ανάγοντας τη βούλησή του σε νόμο της πόλης (πρβλ. στ. 738), απαιτεί απόλυτη και χωρίς αμφισβήτηση υποταγή, ανεξάρτητα αν αυτό είναι δίκαιο ή άδικο (πρβλ. Τραγ. Αδέσπ. 436 : δοῦλε δεσποτῶν, ἄκουε καὶ δίκαια κᾶδικα. κρεισσόνων γὰρ καὶ δίκαια κᾶδικ' ἔστ' ἄκουστέα). Η αντίληψή του αυτή προκαλεί το δημοκρατικό αίσθημα των Αθηναίων.

669 καλῶς μὲν...θέλαιν· αναχρονισμός· αυτό ισχύει στη δημοκρατία, ενισχύει όμως τις απόψεις του Κρέοντα για την πειθαρχία.

671 μένειν δίκαιον παραστάτην· είναι ο γενναίος συμπολεμιστής· ανάλογος είναι ο όρκος των Αθηναίων εφήβων: Οὐ καταισχυνῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τόν παραστάτην, ὅτῳ ἄν στοιχήσω.

672 - 676 ἀναρχίας δὲ...ἢ πειθαρχία· ο Κρέων με τη λέξη ἀναρχία εννοεί την ανυπακοή στους νόμους και επισημαίνει με έμφαση τις συνέπειες της αναρχίας. (πρβλ. Αισχύλου Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας, 225 : πειθαρχία ἐστὶ τῆς εὐπραξίας μήτηρ, γυνή Σωτήρος.

679 - 680 κρεῖσσον γάρ...καλοῖμεθ' ἄν · ο Κρέων θεωρεῖ ταπεινωτικό για τον ανδρισμό του να υποκύψει σε μια γυναίκα (πρβλ. στ. 484, 525). Χαρακτηριστική η καχυποψία του να βλέπει παντού συνωμοσίες.

681 - 682 ἡμῖν μὲν...δοκεῖς πέρι · ο χορός, με την παρέμβασή του, επιδοκιμάζει τα λόγια του Κρέοντα, όπως έκανε και προηγουμένως νόμῳ δὲ χρῆσθαι παντί, τοῦτ' ἔνεστί σοι (στ. 213), όταν του αναγνώρισε το δικαίωμα να αποφασίζει για όλους και για όλα. Δεν εκφράζει φανερά την αντίθεσή του, αλλά τη διατυπώνει με τρόπο υποθετικό.

683 - 684 πάτερ, θεοὶ...ὑπέρτατον· ο Αίμων, με λεπτότητα, αντιπαραθέτει στην πατρική σκληρότητα τη φρόνηση, την οποία θεωρεῖ ως το μεγαλύτερο αγαθό. Τα επιχειρήματα, με τα οποία εκφράζει την αντίθεσή του στον πατέρα του, στηρίζονται στη γνωμολογική αυτή διατύπωση για τη δύναμη της φρόνησης.

687 γένοιτο... καλῶς ἔχον· με τη δυνητική και αόριστη διατύπωση ο Αίμων αμφισβητεῖ, με ευπρέπεια και σεβασμό, την εσφαλμένη απόφαση του Κρέοντα να καταδικάσει την Αντιγόνη. Η σχετικότητα της γνώσης : κανένας δεν τα γνωρίζει όλα και η παραδοχή της γνώμης του άλλου είναι στοιχεία διαλόγου και δημοκρατίας, που απηχούν τη διδασκαλία των σοφιστών.

692 ἐμοὶ δ' ἀκούειν ἔσθ' ὑπὸ σκότου τάδε· η έλλειψη

δημόσιας κριτικής υποδηλώνει τον φόβο που προκαλεί η εξουσία του Κρέοντα. Την αντίδραση της κοινής γνώμης στην απόφαση του Κρέοντα πληροφορείται ο Αίμων, ο οποίος, με μετριοφροσύνη, του αντιτάσσει τους κινδύνους που θα διατρέξει, αν δεν αλλάξει γνώμη.

693 - 695 τὴν παῖδα ταύτην...φθίνει· παρά τη συναισθηματική του φόρτιση ο Αίμων, αποφεύγει να αναφέρει το όνομα της Αντιγόνης και παρουσιάζει με έντεχνο τρόπο τις απόψεις του ως γνώμη των άλλων. Η θετική στάση της πόλης για την πράξη της Αντιγόνης προβάλλεται με τη συσσώρευση των υπερθετικών **ἀναξιωτάτη, κάκιστ', εὐκλεεστάτων.**

699 οὐχ ἤδε χρυσῆς ἀξία τιμῆς λαχεῖν · τη γνώμη του λαού, που διαμαρτύρεται για την παράβαση του άγραφου δικαίου, συμμερίζεται και ο Αίμων. Χωρίς να εκδηλώνει φανερά τη θέση του, με την ευθεία ερώτηση, εκβιάζει καταφατική απάντηση, θεωρώντας το έργο της Αντιγόνης **ἀξιο χρυσῆς τιμῆς.**

700 τοιάδ' ἔρεμνῆ...φάτις · η σκοτεινή φήμη που κυκλοφορεί (ὑφέρπει) στην πόλη της Θήβας υποδηλώνει τον φόβο που προκαλεί στους πολίτες η αυταρχική εξουσία του Κρέοντα. Η κατάσταση αυτή έρχεται σε αντίθεση με το δημοκρατικό φρόνημα των Αθηναίων. Κατά τον (Bowra) : «Ο Σοφοκλής χρησιμοποιεί με δραματικό τρόπο εκείνο που ο Αισχύλος είχε διαπιστώσει, όταν έλεγε ότι τα οργισμένα λόγια των πολιτών εκπληρώνουν το καθήκον μιας δημόσιας κατάρας».

701 - 706 ἔμοι δὲ σοῦ πράσσοντος ...τοῦτο ὀρθῶς ἔχειν · ο Αίμων, για να αποφύγει τη μομφή του πατέρα του, ότι ο έρωτας υποκινεί τις σκέψεις του, τον διαβεβαιώνει για την αγάπη και την αφοσίωσή του προς αυτόν. Προκειμένου να μαλακώσει την ισχυρογνωμοσύνη του και να καταλήξει

στην έμμεση προειδοποίηση μή νυν ἔν ἦθος μοῦνον ἔν
σαυτῷ φόρει προβάλλει ως βασική του μέριμνα την
ευτυχία και την καλή φήμη του πατέρα του.

707 - 709 ὅστις γὰρ αὐτὸς...ᾠφθησαν κενοί · η
διατύπωση του αιτήματος του Αίμονα για τη σωτηρία της
Αντιγόνης προετοιμάζεται κατάλληλα με μια σειρά
γνωμολογίες : η σωστή σκέψη, η ευφράδεια του λόγου και
ο χαρακτήρας αποτελούν τα βασικά στοιχεία του ήθους
ενός ανθρώπου. Έτσι και οι πράξεις του είναι ανάλογες με
το ήθος του.

711 τὸ μὴ τείνειν ἄγαν · η φράση έχει μεταφορική και
αλληγορική σημασία· είναι παρμένη από τις χορδές του
τόξου ή των μουσικών οργάνων. Η αντίληψη πως
οτιδήποτε ξεπερνά το μέτρο και φτάνει στην υπερβολή
είναι επικίνδυνο, είναι κοινή για τους αρχαίους Έλληνες.
Σύμφωνα με αυτή ο άνθρωπος, ή από τον φθόνο των θεών
για την επιτυχία του ή από δικά του σφάλματα, εξαιτίας της
αλαζονείας του, οδηγείται στην ύβρη που προκαλεί την
τραγική του συντριβή. (πρβλ. στ. 127-128).

712 - 717 ὄρᾱς παρὰ ρείθροισι...ναυτίλλεται · ο Αίμων με
μεταφορικές φυσικές εικόνες, προοικονομεί παραστατικά
τη συντριβή του Κρέοντα, αν δεν υποχωρήσει στην οργή
του. Ο άνθρωπος οφείλει απέναντι στις ανώτερες δυνάμεις
να μη ξεπερνά το μέτρο της ανθρώπινης φύσης του, αλλά
να υποχωρεί, γιατί δε θα βγει νικητής από τη σύγκρουση
αυτή (πρβλ. και στ. 67-68).

718 ἀλλ' εἶκε θυμῷ καὶ μετάστασιν δίδου· ο Αίμων
πιστεύει ότι ο θυμός είναι η αιτία της εμμονής του Κρέοντα
να καταδικάσει την Αντιγόνη. Οφείλει να αναθεωρήσει την
απόφασή του και να μη φτάσει στα άκρα, γιατί η αλαζονεία
του αποτελεί ύβρη προς τους θεούς.

719 - 721 γνώμη γὰρ εἴ τις...ἐπιστήμης πλέων · με μετριοφροσύνη και λεπτότητα ο Αίμων αντιτάσσει στην παντογνωσία του Κρέοντα τη σχετικότητα της γνώσης.

722 - 723 εἰ δ' οὖν...καλὸν τὸ μανθάνειν· ο Αίμων, με το σχήμα αποσιώπησης εἰ δ' οὖν...(ἔφυ...τοιοῦτος) προειδοποιεί με ήπιο τρόπο τον πατέρα του να μην ενεργήσει με αφροσύνη.

724 - 725 ἄναξ, σέ τ'...εἴρηται διπλῆ · η επιφυλακτική και διαλλακτική παρέμβαση του χορού έρχεται σε αντίθεση με την προηγούμενη θέση του να αποδεχθεί τις απόψεις του Κρέοντα (στ. 681-682).

726 - 765 Η κλιμάκωση των αντιθέσεων Κρέοντα-Αίμονα οδηγείται με επιδεξιότητα στην απόλυτη ρήξη. Η σύγκρουση που ακολουθεί είναι ζωηρή και ταυτόχρονα δραματική και τραγική. Ο διάλογος αυτός λέγεται αγωνιστικός (Αριστ. Ρητορική, 1413b8). Αξιοπρόσεκτη η συμμετρία του λόγου ανάμεσα στους δύο άνδρες.

726 - 727 οἱ τηλικοῖδε...τὴν φύσιν· ο Κρέων, με τη χρήση του πληθυντικού τηλικοῖδε, θεωρεί ότι ο Αίμων με τις υποδείξεις του προσβάλλει όχι μόνον αυτόν αλλά και όλους τους συνομηλίκους του.

728 - 729 μηδὲν τὸ μὴ δίκαιον...ἢ σκοπεῖν · η ωριμότητα και η σύνεση, κατά τον Αίμονα, δε βρίσκονται στα χρόνια αλλά στα έργα.

730 - 731 ἔργον...τοὺς κακοὺς · η σαρκαστική διάθεση του Κρέοντα, με την επανάληψη της λέξης ἔργον, έρχεται σε αντίθεση με την ήρεμη απάντηση του Αίμονα.

732 οὐχ ἤδε γὰρ τοιᾶδ' ἐπέιληπται νόσω · ο Κρέων θεωρεί την πράξη της Αντιγόνης νόσο. Άρα και ο Αίμων,

αφού παίρνει το μέρος της, δε σκέπτεται σωστά, γιατί έτσι τιμά τους κακούς.

733 - 735 οὐ φησι Θήβης...ὡς ἄγαν νέος; Η ιδεολογική αντιπαράθεση Αίμονα-Κρέοντα για τον ρόλο της κοινής γνώμης αποτελεί δραματικό στοιχείο. Ο Αίμων επικαλείται τη μαρτυρία της πόλης όχι μόνο για την αθωότητα της Αντιγόνης αλλά και για τη φήμη της. Ο Κρέων, αλαζονικά, αρνείται να δεχθεί τις απόψεις της κοινής γνώμης.

736 - 738 ἄλλω γὰρ...νομίζεται · η αντίληψη του Κρέοντα ότι η πόλη είναι δική του θυμίζει απαίτηση τυράννων και αντιτίθεται στο δημοκρατικό ήθος των Αθηναίων, το οποίο εκφράζει ο Αίμων.

739 καλῶς ἐρήμης γ' ἂν σὺ γῆς ἄρχοις μόνος · ο ειρωνικός τόνος του Αίμονα υποδηλώνει ότι δεν ελπίζει να μεταπείσει πλέον τον πατέρα του. Με τη διάσταση πατέρα και γιου στις πολιτικές απόψεις διαγράφεται το ήθος του καθενός.

740 - 741 ὄδ', ὡς ἔοικε...προκήδομαι η ειρωνική ανταπάντηση του Κρέοντα κάνει τον Αίμονα να χάσει την αυτοκυριαρχία του και να μιλήσει προσβλητικά για τον πατέρα του.

742 - 745 ὦ παγκάκιστε...τὰς θεῶν πατῶν · κατά τον Lesky «η κλιμάκωση της σύγκρουσης φτάνει στην κορύφωσή της. Ο Κρέων υπερασπίζεται την τιμή των δεσποτικών αξιωμάτων του, ενώ ο Αίμων τον μέμφεται ότι ποδοπάτησε τον σεβασμό των θεών». Η ασέβεια όμως αυτή προς τους θεούς αποτελεί ύβρη, η οποία θα τον οδηγήσει στην καταστροφή.

746 ὦ μιαρὸν ἦθος καὶ γυναικὸς ὕστερον · η ἔλλειψη επιχειρημάτων οδηγεί τον Κρέοντα σε ὕβρεις ἐναντίον του γιου του.

747 - 749 οὐ τὰν ἔλοις...τῶν νερτέρων · ο Αἴμων δεν παρακολουθεῖ τον πατέρα του στις ὕβρεις, ἀλλὰ μεταφέρει τὴν ἀντιπαράθεση σε ἠθικό ἐπίπεδο. Με το πολυσύνδετο καὶ-κάμοῦ-καὶ υποδηλώνει γιὰ ποιους ἐνδιαφέρεται.

750 ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ' ὡς ἔτι ζῶσαν γαμεῖς · ἡ ἀπειλή του Κρέοντα εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ταραχῆς του. Ἡ φράση ἔτι ζῶσαν υποκρύπτει τραγική εἰρωνεία καὶ προοικονομεῖ τὸν «γάμο» του Αἴμονα με τὴ νεκρὴ Ἀντιγόνη (στ. 1240-1).

751 ἦδ' οὖν θανεῖται καὶ θανοῦσ' ὀλεῖ τινα · ο Κρέων νομίζει ὅτι ἡ ἀπειλή του Αἴμονα ἀπευθύνεται σ' αὐτόν. Ἡ δισημία τῆς φράσης ὀλεῖ τινα εἶναι στοιχεῖο τῆς δραματικῆς τέχνης του Σοφοκλή.

754 - 755 κλαίων φρενώσεις...εὖ φρονεῖν · ἡ σύγκρουση ἐπικεντρώνεται στο θέμα τῆς φρόνησης. Ο Αἴμων μιλάει ἀκόμη με σεβασμό στον πατέρα του, παρά τὴν ἔλλειψη αυτοκυριαρχίας. Ἡ φράση κλαίων φρενώσεις εἶναι ἀνάλογη με τὸ κλαύση ἢ οἰμῶξη που λεγόταν γιὰ τους δούλους, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ τους τιμωρήσουν.

756 γυναικὸς ὦν δούλευμα, μὴ κώτιλλέ με· στους τραγικούς ἦταν σύνηθες νὰ χρησιμοποιοῦν σχῆμα μετωνυμίας, γιὰ νὰ δηλώσουν τὸ ἀφηρημένο (δούλευμα) ἀντὶ γιὰ τὸ συγκεκριμένο (δοῦλε). Ο Κρέων θεωρεῖ κολακεία τὴν προσφώνηση του Αἴμονα πατήρ.

758 - 761 ἄληθες; ἀλλ' οὐ...τῶ νυμφίῳ · ἡ ἐπὶ κληση των θεῶν ἀπὸ τον Κρέοντα καὶ ἡ ἀπειλή ὅτι θὰ σκοτώσει τὴν Ἀντιγόνη μπροστὰ στα μάτια του Αἴμονα δείχνουν τὴν οργή

του, που είναι αποτέλεσμα της περιφρονητικής στάσης του γιου του.

762 - 765 οὐ δῆτ' ἔμοιγε, ...μαΐνη ξυνών · η συσσώρευση των συνωνύμων (τούμὸν κράτα, προσόψει ἐν ὀφθαλμοῖς ὄρων) οφείλεται στο πάθος και την οργή του Αίμονα εναντίον του πατέρα του. Αποφασισμένος να σταθεί δίπλα στην Αντιγόνη και να πεθάνει μαζί της, αποχωρεί από τη σκηνή με δραματικό τρόπο.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

- 1** Ποια στοιχεία προωθούν τη δράση, εξωτερική και εσωτερική, στον διάλογο του Αίμονα με τον Κρέοντα; (βλ. λ. **δράση**, Λεξικό βασικών θεατρικών όρων).
- 2** Οι απόψεις του Κρέοντα για την υπακοή των παιδιών προς τους γονείς εκφράζουν τις γενικότερες αντιλήψεις των Αθηναίων για το ήθος των παιδιών. Ποιες είναι αυτές και με ποιο τρόπο δίνονται;
- 3** Ο Κρέων διατυπώνει τις απόψεις του για την πειθαρχία· ποιες είναι αυτές, τι θέλει να επιτύχει και ποιον αντίκτυπο θα είχαν στους Αθηναίους θεατές;
- 4** Ο Αίμων δεν παίρνει αμέσως τη θέση της Αντιγόνης από την αρχή, αλλά παρουσιάζει την πόλη να υπερασπίζεται την πράξη της· για ποιους λόγους;
- 5** Με ποια επιχειρήματα ο Αίμων προσπαθεί να αντικρούσει τις απόψεις του Κρέοντα για την τιμωρία της Αντιγόνης;
- 6** Ποιες βασικές αρετές διακρίνονται στο ήθος του Αίμονα; Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η σημαντικότερη και γιατί;

7 Ο Κρέων πιστεύει ότι το κύρος του πατέρα κρίνεται από
:

α. τη γενικότερη συμπεριφορά των παιδιών	☐
β. την επιβολή της θέλησής του στα παιδιά	☐
γ. την τυφλή υποταγή των παιδιών	☐

Να σημειώσετε με X τη σωστή απάντηση στο αντίστοιχο τετράγωνο.

8 Να σημειώσετε X στο σωστό ή λάθος, αν θεωρείτε ότι η αντίστοιχη απάντηση είναι σωστή ή λανθασμένη

α. Ο Αίμων εισέρχεται από την αριστερή πάροδο	Σωστό ☐
	Λάθος ☐

β. Η άφιξη του Αίμονα είναι εντελώς απρόσμενη	Σωστό ☐ Λάθος ☐
γ. Η εκτίμηση του χορού και του Κρέοντα για τη στάση του Αίμονα είναι ίδια	Σωστό ☐ Λάθος ☐

δ. Ο Κρέων επιδοκιμάζει τη στάση του Αίμονα να σώσει την Αντιγόνη	Σωστό ☐ Λάθος ☐
ε. Ο χορός άμεσα αποδοκιμάζει τις απόψεις του Κρέοντα περί πειθαρχίας και αναρχίας	Σωστό ☐ Λάθος ☐

9 Με ποιο τρόπο ο Αίμων προετοιμάζει το αίτημά του για τη σωτηρία της Αντιγόνης;

α. με λογικά επιχειρήματα	☐
β. με συναισθηματικά επιχειρήματα	☐
γ. με σειρά γνωμολογικού περιεχομένου λόγων	☐
δ. με άμεση έντονη διαμαρτυρία	☐
ε. με έντεχνο τρόπο, ως απαίτηση της πόλης	☐

Να σημειώσετε με Χ τις σωστές απαντήσεις στα αντίστοιχα τετραγωνίδια.

10 Η κλιμάκωση των αντιθέσεων Κρέοντα και Αίμονα οδηγεί στη μεταξύ τους ρήξη. Να καταγράψετε τα στοιχεία της ρήξης αυτής που διαγράφουν το ήθος των δύο ανδρών.

11 Ποιος είναι ο ρόλος του χορού στη σκηνή αυτή;

12 Να καταγραφούν τα τριτόκλιτα ουσιαστικά των στίχων 639-654· να γραφούν στην ονομαστική και γενική του αριθμού που βρίσκεται το καθένα.

13 Στους στίχους 655-665 να εντοπίσετε τα συνηρημένα ρήματα, που βρίσκονται σε οποιαδήποτε έγκλιση, και να γράψετε το β' ενικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στο χρόνο και τη φωνή που βρίσκεται το καθένα.

14 Να σημειώσετε, στηριζόμενοι στους στίχους 703-723, Χ στη στήλη : Σωστό ή Λάθος, αν νομίζετε ότι η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη

α. πατὸς : είναι ουσιαστικό γ' κλίσεως συγκοπτόμενο	☐
β. ὄρᾱς : είναι β' ενικό υποτακτικής ενεστώτα ενεργ. φωνής του ρ. ὄρῶ	☐
γ. ναὸς : είναι ονομαστ. ενικού του ουσ. ὁ ναὸς	☐

δ. ὄστις : είναι αόρ. αντων. αρσεν. γένους	☐
ε. δίδου : είναι β' ενικό προστ. ενεστ. μέσης φωνής του ρ. δίδωμι.	☐

15 Στους στίχους **683-702** να εντοπίσετε τα ουσιαστικά που βρίσκονται σε γενική και λειτουργούν ως ετερόπτωτοι προσδιορισμοί.

Β' Σκηνή : στ. 766-780. Πρόσωπα : Κρέων-Χορός.

Ο Αίμων αποχωρεί οργισμένος. Ο Κρέων, παρά την αρχική του σκληρότητα, μετά την παρέμβαση του χορού, αλλάζει την αρχική του απόφαση. Απαλλάσσει την Ισμήνη, ενώ την Αντιγόνη καταδικάζει σε θάνατο από πείνα.

766 - 767 ἀνήρ, ἄναξ,... ἀλήσας βαρύς · ο χορός, βλέποντας την οργή του Αίμονα, εκφράζει την ανησυχία του για το πώς θα αντιδράσει πάνω στην απόγνωσή του (πρβλ. και Οίδ. Τύραν. στ. 1073-1075).

768 - 771 δράτω, φρονεῖτω... εὔ γὰρ οὖν λέγεις· η ταραχή και το πάθος του Κρέοντα φαίνονται με το ασύνδετο σχήμα δράτω, φρονεῖτω. Η παρέμβαση του χορού κάμπτει την ισχυρογνωμοσύνη του Κρέοντα. Πολύ γρήγορα ανακαλεί την απόφασή του για καταδίκη της Ισμήνης και την απαλλάσσει.

772 - 780 μόρω δὲ ποίω...τὰν Ἅιδου σέβειν· η απειλή του Κρέοντα είναι ότι θα κλείσει την Αντιγόνη ζωντανή σε λιθόκτιστο τάφο και θα της δώσει λίγη τροφή, για να αποφύγουν ο ίδιος και η πόλη το μίasma.

774 κρύψω πετρώδει...κατώρυχι· η πετρώδης κατώρυξ είναι υπόγειος θολωτός τάφος χτισμένος με πέτρες σε ένα μέρος που το έσκαβαν κυκλικά.

775 ὡς ἄγος μόνον προθείς· κατά τους αρχαίους η καταδίκη σε θάνατο από πείνα τιμωρούνταν από τους θεούς ως ανοσιούργημα· γι' αυτό και έδιναν λίγη τροφή σ' αυτόν που φυλάκιζαν, για να πεθάνει.

777 ὄν μόνον σέβει θεῶν· η Αντιγόνη, κατά τον Κρέοντα, σέβεται μόνο τον Άδη, επειδή έπραξε το θρησκευτικό καθήκον προς τον Πολυνείκη.

779 - 780 ἢ γνώσεται γοῦν...τὰν Ἅιδου σέβειν· με σαρκασμό και ειρωνεία ο Κρέων φτάνει στο αποκορύφωμα της ύβρης του προς τους θεούς. Έτσι προετοιμάζεται η συντριβή. Μετά από αυτά ο Κρέων εισέρχεται στο ανάκτορο, για να δώσει τις σχετικές οδηγίες για την φυλάκιση της Αντιγόνης.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ποιο αποτέλεσμα είχε η παρέμβαση του χορού, μετά τη σύγκρουση Αίμονα και Κρέοντα;

2 Ο Κρέων υποχωρεί από την αρχική του θέση για καταδίκη των δύο αδελφών, γιατί:

α. επιδιώκει να αποφύγει το μίσος	☐
β. επηρεάστηκε από τις απειλές του Αίμονα	☐
γ. φοβήθηκε την οργή των θεών	☐
δ. κατάλαβε ότι διέπραξε ὕβριν	☐

Να σημειώσετε με Χ τις σωστές απαντήσεις.

3 Πώς διαγράφεται το ήθος του Κρέοντα στη σκηνή αυτή;

4 Να συμπληρώσετε τα κενά με τον ορθό τύπο των λέξεων που βρίσκονται στην παρένθεση :

α. Κρέων.....(ἄγω, μετοχή αορ. β´) ζῶσαν τήν Ἄντιγόνην..... (κρύπτω, οριστική αορίστου) ἐν πετρώδει κατώρυχι.

β. Ἄντιγόνη.....(γιγνώσκω, οριστική αορίστου β´) ἐν Ἴαιδου ὄτι πόνος περισσός (εἶμι, ευκτ. ενεστ.) τάν Ἴαιδην σέβειν.

5 Με ποιες λέξεις της σκηνής αυτής συνδέονται ετυμολογικά οι παρακάτω λέξεις : πρόθεση, δράμα,

αλλαγή, αγωγή, επιτυχία, αίτηση, πρόσφυγας, βούλευμα, κατανοητικός.

ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (781-800)

Το τρίτο στάσιμο περιλαμβάνει ένα στροφικό σύστημα. Μετά την απειλητική αποχώρηση του Αίμονα, ο χορός, με αφορμή τη σύγκρουση Κρέοντα και Αίμονα, τραγουδάει την ακατανίκητη δύναμη του έρωτα. Πιστεύει ότι η συμπεριφορά του Αίμονα οφείλεται στον έρωτά του για την Αντιγόνη.

Στροφή

781 - 786. "Έρωσ άνίκατε...έν άγρονόμοις αύλαϊς (έρωτα...τα κατώφλια)· ο ποιητής ψάλλει τις ιδιότητες του Έρωτα, ως δύναμης δημιουργικής για τη ζωή. Με εικόνες χρωματισμένες με ποιητικά επίθετα και ρήματα κινητικά, αποδίδει τη δύναμη του φτερωτού θεού. Η εικόνα του ανίκητου θεού προκαλεί θαυμασμό αλλά και φόβο.

787 - 790. καί σ' ούτ' άθανάτων...μέμνηνεν (κανείς δε σου γλυτώνει...και το μανίζεις)· σημαντική ψυχολογική παρατήρηση. Το ερωτικό πάθος κάνει τόσο τους θεούς όσο και τους ανθρώπους να χάνουν τα λογικά τους. Με τον τρόπο αυτό ο χορός επιδιώκει να μειώσει την ευθύνη του Αίμονα.

αντιστροφή

791 - 794. σὺ καὶ δικαίων...ἔχεις ταραξας (εσὺ των δικαίων...μέσα σ' αὐτὸ το σοί)· υπαινιγμός στη διαμάχη πατέρα και γιου. Οι πρώτοι στίχοι της αντιστροφῆς αποτελοῦν φυσικό επακόλουθο του προηγούμενου ρήματος μέμνηεν (μανίζεις). Η δύναμη του έρωτα έκανε τον Αίμονα να χάσει τα λογικά του και να συγκρουσθεί με τον πατέρα του.

795 - 800. νικᾷ δ' έναργῆς...θεὸς Ἀφροδίτα (της γόνιμης νύφης...περιπαίζει)· ο Έρωτας, ως συμπάρεδρος των μεγάλων θεσμών του κόσμου, έχει τη δύναμη που έχουν οι αιώνιοι φυσικοί και ηθικοί νόμοι να ρυθμίζουν την φυσική τάξη του σύμπαντος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Πώς εξηγείτε το τραγούδι του χορού για τον έρωτα τη στιγμή αυτή;

2 Ο ποιητής παρουσιάζει τον έρωτα ως δύναμη δημιουργική αλλά και καταστροφική. Με ποια εκφραστικά μέσα αποδίδει τα γνωρίσματά του αυτά;

3 Ο χορός υμνεί τον έρωτα, γιατί θέλει :

α. να τονίσει τη δύναμή του

β. να δικαιολογήσει την πράξη του Αίμονα

γ. να προβάλλει τα προσωπικά του συναισθήματα για τον έρωτα

δ. να μειώσει τη συναισθηματική φόρτιση των θεατών

Να υπογραμμίσετε τις σωστές, κατά τη γνώμη σας, απαντήσεις και να τις δικαιολογήσετε.

Leptis magna (Β. Αφρική), Το Θέατρο, 1^{ος}-2^{ος} αι. μ.Χ (Φωτ. αρχείο Renes Percheron).

Δ' ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ

(Η Αντιγόνη βγαίνει από το παλάτι συνοδευόμενη από φρουρούς)

αντιστροφή

801 ΧΟ. Νῦν δ' ἤδη ' γὼ καὺτὸς θεσμῶν
ἔξω φέρομαι τάδ' ὀρῶν, ἴσχειν δ'
οὐκέτι πηγὰς δύναμαι δακρῦων,
τὸν παγκοίταν ὄθ' ὀρῶ θάλαμον
805 τήνδ' Ἀντιγόνην ἀνύτουσαν.

στροφή α'

ΑΝ. Ὅρατ' ἔμ', ὦ γὰς πατρίας πολῖται,
τὰν νεάταν ὁδὸν
στείχουσιν, νεάτον δὲ φέγ-
γος λεύσουσιν ἀελίου,
810 κοῦποτ' αὖθις· ἀλλὰ μ' ὁ παγ-
κοίτας Ἄιδας ζῶσαν ἄγει
τὰν Ἀχέροντος
ἀκτάν, οὐθ' ὑμεναίων
ἔγκληρον, οὔτ' ἐπὶ νυμ-
815 φείοις πῶ μέ τις ὕμνος ὕ-
μνησεν, ἀλλ' Ἀχέροντι νυμφεύσω.

ΧΟ. Οὐκοῦν κλεινὴ καὶ ἔπαινον ἔχουσ'
ἔς τόδ' ἀπέρχη κεῦθος νεκῦων,
οὔτε φθινάσιν πληγεῖσα νόσοις
820 οὔτε ξιφέων ἐπίχειρα λαχοῦσ',
ἀλλ' αὐτόνομος ζῶσα μόνη δὴ
θνητῶν Ἄιδην καταβήση.

801 Τώρα κι εγώ τις αρχές μου προδίνω

ετούτα βλέποντας κι ούτε δύναμαι

τις πηγές των δακρύων να φράξω,

σα θωρώ την Αντιγόνη να πορεύεται

805 στον ανθρώπων το κοινό κοιμητήρι.

ΑΝ. Ω πολίτες της πατρικής μου χώρας,

ιδού πορεύομαι τη στράτα τη στερνή,

το φέγγος το στερνό του ήλιου βλέπω,

κι άλλη φορά ποτέ· ο Άδης,

811 ο ύπνος του παντός,

στού Χάρου ζωντανή

με πάει τ' ακρογιαλί.

Νυφούλα δε στολίστηκα

κι ούτε ποτέ νυφιάτικο τραγούδησαν

815 στη θύρα μου τραγούδι·

νύφη στο Χάρο δίπλα θα σταθώ.

ΧΟ. Ξακουστή και παινεμένη πορεύεσαι

στων πεθαμένων το λημέρι·

δε σε γονάτισε κακό χτικιό

ούτε κι από το στόμα πέρασες μαχαίρας.

820 Νόμο δικό σου χάραξες, η μοναχή θνητή
που ζωντανή θα κατεβείς στον Άδη.

αντιστροφή α´

ΑΝ. Ἦκουσα δὴ λυγροτάταν ὀλέσθαι
τὴν Φρυγίαν ξέναν

825 Ταντάλου Σιπύλῳ πρὸς ἄ-
κρῳ, τὴν κισσὸς ὡς ἀτενῆς
πετραία βλάστα δάμασεν,
καί νιν ὄμβροι τακομέναν,
ὡς φάτις ἀνδρῶν,

830 χιών τ´ οὐδαμὰ λείπει,
τέγγει θ´ ὑπ´ ὄφρῦσι παγ-
κλαύτοις δειράδας· ἅ με δαί-
μων ὁμοιοτάταν κατευνάζει.

ΧΟ. Ἄλλὰ θεός τοι καὶ θεογεννῆς,

835 ἡμεῖς δὲ βροτοὶ καὶ θνατογενεῖς.
Καίτοι φθιμένα μέγα κάκοῦσαι
τοῖς ἰσοθέοις σύγκληρα λαχεῖν
ζῶσαν καὶ ἔπειτα θανοῦσαν.

ΑΝ. Ἄκουσα πως χάθηκε πικρότατα
ἡ βάρβαρη ξένη, του Τάνταλου παιδί,
στην κορυφή του Σίπυλου·

825 σαν το κισσό σφιχτός φύτρωσε
βράχος γύρω της και πέτρωσε·
τη λιώνουν οι βροχές,
που λέει κι ο μύθος,
κι ουδέ τα χιόνια λείψανε ποτέ

830 κι από τα φρύδια στάζει στο λαιμό
το δάκρυ καθώς κλαίει·

ὅμοια μ´ αυτή κάποιος θεός σε νάρκη με βυθίζει.

ΧΟ. Ἦταν ὅμως θεά, θεῶν παιδί,
κι εμεῖς θνητοί, παιδιὰ θνητῶν.

835 Μεγάλο πράγμα ν' ακουστείς, ὅταν χαθείς,
πως ἔχεις μοίρα κλήρο θεϊκό
και ζωντανή και πεθαμένη.

στροφή β´

ΑΝ. Οἴμοι γελῶμαι. Τί με, πρὸς

840 θεῶν πατρώων,
οὐκ οἴχομέναν ὑβρίζεις,
ἀλλ' ἐπίφαντον;

ὦ πόλις, ὦ πόλεως
πολυκτήμονες ἄνδρες·
ἰὼ Διρκαῖαι κρῆ-

845 ναι Θήβας τ' εὐαρμάτου ἄλ-
σος, ἔμπας ξυμμάρτυρας ὑμῶν ἐπικτῶμαι,
οἷα φίλων ἄκλαυτος, οἷοις νόμοις
πρὸς ἔργμα τυμβόχωστον ἔρ-
χομαι τάφου ποταινίου·

850 ἰὼ δύστανος, βροτοῖς
οὔτε <νεκρός> νεκροῖσιν
μέτοικος, οὐ ζῶσιν, οὐ θανοῦσιν.

ΧΟ. Προβᾶσ' ἐπ' ἔσχατον θράσους
ὑψηλὸν ἐς Δίκας βάθρον

855 πολὺ προσέπεσας, ὦ τέκνον.
πατρῶον δ' ἐκτίνεις τιν' ἄθλον.

840 **ΑΝ.** ὦχου, με περιπαίζουσι!
Για το θεό, γιατί με βρίζεις,
πριν καλά καλά σαλπάρω;
ἀκόμη χαίρομαι το φως.

ὦ πόλη, ὦ ἄρχοντες
της πόλης μου,

πηγές της Δίρκης, άλσος
της Θήβας που καμάρωνε τ' αμάξια της,
σας βάζω μάρτυρες με τη σειρά,
πως από φίλους άκλαφτη, με νόμους ποιους
πορεύομαι στον τάφο τον αλλόκοτο,
σε χωματένια φυλακή χωμένη;
850 η μαύρη κι άστεγη δε συνοικώ
ούτε θνητή με ζωντανούς
ούτε νεκρή με πεθαμένους.

ΧΟ. Σκαρφάλωσες στην κορυφή του θράσους
και στον απρόσιτο της Δίκης θρόνο,
855 παιδί μου, παραπάτησες.
Του πατέρα σου πληρώνεις μέγα κρίμα.

αντιστροφή β´

ΑΝ. Ἔψαυσας ἀλγεινοτάτας

ἐμοὶ μερίμνας,

πατρὸς τριπόλιστον οἴκτον

τοῦ τε πρόπαντος

860 ἀμετέρου πότμου

κλεινοῖς Λαβδακίδαισιν.

Ἴὼ ματρῶναι λέ-

κτρων ἄται κοιμήματά τ´ αὐ-

865 τογέννητ´ ἐμῶ πατρὶ δυσμόρου ματρός,

οἴων ἐγὼ ποθ´ ἀ ταλαίφρων ἔφυν·

πρὸς οὓς ἀραῖος ἄγαμος ἄδ´

ἐγὼ μέτοικος ἔρχομαι.

Ἴὼ δυσπότμων κασί -

870 γνητε γάμων κυρήσας,

θανὼν ἔτ´ οὔσαν κατήναρές με.

ΧΟ. Σέβειν μὲν εὐσέβειά τις,

κράτος δ´, ὅτῳ κράτος μέλει,

παραβατὸν οὐδαμᾶ πέλει,

875 σὲ δ´ αὐτόγνωτος ὤλεσ´ ὀργά.

επωδός

**ΑΝ. Ἄκλαυτος, ἄφιλος, ἀνυμέναιος
ταλαίφρων ἄγομαι
τὰν ἐτοίμαν ὀδόν·
οὐκέτι μοι τόδε λαμπάδος ἱερὸν
880 ὄμμα θέμις ὀρᾶν ταλαίνα·
τὸν δ' ἐμὸν πότμον ἀδάκρυτον
οὐδεὶς φίλων στενάζει.**

ΑΝ. Άγγιξες οδυνηρές
τις μέριμνές μου
τη δίφορη του πατέρα ντροπή,
860 το χαμό που συθέμελα ρήμαξε
την ωραία γενιά του Λαβδάκου.
Ώχου ντροπές στο στρώμα της μητέρας,
ώχου της μαύρης μάνας πλάγιασμα
με το παιδί της, τον πατέρα μου.
Ποια γονικά με γέννησαν και με παιδεύουν;
Καταραμένη και παρθένα κίνησα
για να τους ανταμώσω.
Ώχου, με τον πικρό σου γάμο
870 τα κατάφερες, αδέρφι μου,
και πεθαμένος ζωντανή να με σκοτώσεις.

ΧΟ. Καλός ο σεβασμός στην άγια τάξη,
όμως χαμένος κόπος ν' αψηφάς
την εξουσία κι όποιον την εξουσία κρατά·
875 εσένα σε χαντάκωσε η αυτόνομη πορεία.

ΑΝ. Άκλαφτη κι άφιλη, χωρίς τραγούδια γάμου
η μαύρη σέρνομαι,
στον ύστατο δρόμο μου.
Άδικο να μη βλέπω πια τ' αγνό
880 το φως του ήλιου, η κακορίζικη.
Για την αδάκρυτη μοίρα μου
φίλος κανείς δε στενάζει.
(Μπαίνει ο Κρέοντας.)

ΚΡ. Ἄρ' ἴστ' ἀοιδὰς καὶ γόους πρὸ τοῦ θανεῖν
ὡς οὐδ' ἂν εἷς παύσαιτ' ἄν, εἰ χρεῖη, λέγων;

885 Οὐκ ἄξεθ' ὡς τάχιστα, καὶ κατηρεφεῖ
τύμβῳ περιπτύξαντες, ὡς εἶρηκ' ἐγώ,
ἄφετε μόνην ἔρημον, εἴτε χρῆ θανεῖν,
εἴτ' ἐν τοιαύτῃ ζῶσα τυμβεύειν στέγη.

Ἡμεῖς γὰρ ἀγνοὶ τοῦπὶ τήνδε τὴν κόρην·

890 μετοικίας δ' οὖν τῆς ἄνω στερήσεται.

ΑΝ. ὦ τύμβος, ὦ νυμφεῖον, ὦ κατασκαφῆς
οἴκησις αἰεΐφρουρος, οἳ πορεύομαι
πρὸς τοὺς ἑμαυτῆς, ὧν ἀριθμὸν ἐν νεκροῖς
πλεῖστον δέδεκται Φερσέφασσ' ὀλωλότων·

895 ὧν λαισθία ἔγω καὶ κάκιστα δὴ μακρῶ
κάτειμι, πρὶν μοι μοῖραν ἐξήκειν βίου.

Ἐλθοῦσα μέντοι κάρτ' ἐν ἐλπίσιν τρέφω
φίλη μὲν ἤξειν πατρί, προσφιλῆς δὲ σοί,
μῆτερ, φίλη δὲ σοί, κασίγνητον κάρα·

900 ἐπεὶ θανόντας αὐτόχειρ ὑμᾶς ἐγὼ

ἔλουσα κάκόσμησα κάπιτυμβίους
χοὰς ἔδωκα· νῦν δέ, Πολύνεικες, τὸ σὸν
δέμας περιστέλλουσα τοιάδ' ἄρνυμαι.

Καίτοι σ' ἐγὼ ἔτιμησα τοῖς φρονοῦσιν εὖ.

905 Οὐ γάρ ποτ' οὔτ' ἂν εἰ τέκνων μήτηρ ἔφυν,
οὔτ' εἰ πόσις μοι κατθανὼν ἐτήκετο,
βία πολιτῶν τόνδ' ἂν ἠρόμην πόνον.

Τίνος νόμου δὴ ταῦτα πρὸς χάριν λέγω;
πόσις μὲν ἂν μοι κατθανόντος ἄλλος ἦν,

910 καὶ παῖς ἀπ' ἄλλου φωτός, εἰ τοῦδ' ἤμπλακον·

KP. Τα μοιρολόγια και τους θρήνους, το ξέρεις, ποτέ δε θα 'παυε κανείς προτού πεθάνει, αν φτούραγαν.

(Απευθύνεται στους φρουρούς.)

885 Πάρτε τη γρήγορα· και, καθώς πρόσταξα, να πάτε να τη χτίσετε στο λάκκο το βαθύ.

Άστε τη μόνη κι έρημη, θέλει πεθάνει, θέλει ζήσει, θαμμένη σ' ένα τέτοιο σπιτικό.

Η κόρη αυτή δε μόλυνε τα χέρια μας,

890 μα τον απάνω κόσμο θα τον χάσει.

AN. Τάφε μου, κρεβάτι νυφικό, σπίτι μου στη βαθιά τη γη κι αιώνιο κελί μου έρχομαι να βρω τους δικούς μου νεκρούς που μέγα πλήθος η Περσεφόνη φίλεψε.

895 Στερνή κι εγώ και ρημαγμένη θα κατεβώ, προτού ξοδέψω της ζωής μου το μερίδιο.

Η ελπίδα με τρέφει πως θα βρω κατεβαίνοντας του πατέρα την αγάπη, την αγάπη σου, μάνα, μάτια μου κι αδερφέ μου, την αγάπη σου.

900 Εγώ νεκρούς με τα χεράκια μου σας έλουσα, σας στόλισα, πότισα μέλι, γάλα και νερό τον τάφο σας· και τώρα, Πολυνείκη, το νεκρό σου κορμάκι στολίζοντας ακριβά το πληρώνω.

Εγώ σε τίμησα κι οι φρόνιμοι θα πούνε πόσο·

905 τέτοιο φορτίο δε θα σήκωνα ποτέ μου εγώ κόντρα στην πόλη, αν ήμουν μάνα με παιδιά, κι αν σάπιζε νεκρός ο άντρας μου.

Ποιος νόμος με κινεί να λέω τούτα;

Ο άντρας μου κι αν πέθαινε, καινούριο θα 'παιρνα·

910 αν έχανα παιδί, απ' άλλον άντρα θα 'κανα.

911 μητρός δ' ἐν Ἄϊδου καὶ πατρός κεκευθότιον
οὐκ ἔστ' ἀδελφός ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

Τοιῶδε μέντοι σ' ἐκπροτιμήσασ' ἐγὼ
νόμῳ, Κρέοντι ταῦτ' ἔδοξ' ἀμαρτάνειν

915 καὶ δεινὰ τολμᾶν, ᾧ κασίγνητον κᾶρα.

Καὶ νῦν ἄγει με διὰ χερῶν οὕτω λαβῶν
ἄλεκτρον, ἀνυμέναιον, οὔτε του γάμου
μέρος λαχοῦσαν οὔτε παιδείου τροφῆς,
ἀλλ' ὧδ' ἔρημος πρὸς φίλων ἢ δύσμορος

920 ζῶσ' ἐς θανόντων ἔρχομαι κατασκαφάς·
ποίαν παρεξελοῦσα δαιμόνων δίκην;

Τί χρῆ με τὴν δύστηνον ἐς θεοὺς ἔτι
βλέπειν; τίν' αὐδᾶν ξυμμάχων; ἐπεὶ γε δὴ
τὴν δυσσέβειαν εὐσεβοῦσ' ἐκτησάμην.

925 Ἄλλ' εἰ μὲν οὖν τάδ' ἐστὶν ἐν θεοῖς καλά,
παθόντες ἂν ξυγγνοῖμεν ἡμαρτηκότες·
εἰ δ' οἶδ' ἀμαρτάνουσι, μὴ πλείω κακὰ
πάθοιεν ἢ καὶ δρῶσιν ἐκδίκως ἐμέ.

Τώρα που μάνα και πατέρα μου τους πήρε ο Χάρος
αδελφός δεν μπορεί να βλαστήσει.

Με τέτοιο νόμο σ' έβαλα κορόνα στο κεφάλι μου,
κι έγκλημα το 'πε ο Κρέοντας αυτό,

915 τόλμη κι αποκοτιά, μονάκριβέ μου.

Τώρα με σέρνει με χέρια δεμένα,
ανύπαντρη, χωρίς νυφιάτικα τραγούδια,
χωρίς χαράς κρεβάτι, χωρίς παιδιά στο στήθος μου.
Οι φίλοι με παράτησαν, την άμοιρη,

920 και ζωντανή στων πεθαμένων κατεβαίνω το
πηγάδι·

ποιο νόμο των θεών έχω πατήσει;

Γιατί στον ουρανό τα μάτια να σηκώνω,

η δύστυχη; σε ποιον να φωνάξω βοήθεια;

Εγώ τιμούσα, και μ' ατίμασαν φριχτά.

925 Αν οι θεοί τα κρίνουν τούτα δίκια,

να πάθω και να μολογήσω πως αμάρτησα.

Αν αμαρτήσαν άλλοι, να μην πάθουν χειρότερα
απ' όσα έτσι άδικα μου κάνουν.

ΧΟ. Ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνέμων αὐταὶ

930 ψυχῆς ῥιπαὶ τήνδε γ' ἔχουσιν.

ΚΡ. Τοιγὰρ τούτων τοῖσιν ἄγουσιν
κλαύμαθ' ὑπάρξει βραδυτήτος ὑπερ.

ΑΝ. Οἴμοι, θανάτου τοῦτ' ἐγγυτάτω
τούπος ἀφίκται.

935 **ΚΡ.** Θαρσεῖν οὐδὲν παραμυθοῦμαι
μὴ οὐ τάδε ταύτη κατακυροῦσθαι.

ΑΝ. ὦ γῆς Θήβης ἄστυ πατρῶον

καὶ θεοὶ προγενεῖς,

ἄγομαι δὴ ἔγωγε κούκέτι μέλλω.

940 Λεύσσετε, Θήβης οἱ κοιρανίδαι,

τὴν βασιλειδᾶν μούνην λοιπήν,

οἷα πρὸς οἴων ἀνδρῶν πάσχω,

τὴν εὐσεβίαν σεβίσασα.

**ΧΟ. Ανέμων ριπές πάλι και πάλι
930 στην ψυχή της φυσούν και ριγεί.**

**ΚΡ. Αργούν, και θα κλάψουν
αυτοί που την πάνε.**

**ΑΝ. Αλιά μου, αυτός ο λόγος
πέρασε κοντά κοντά στο θάνατο.**

**935 ΚΡ. Απελπίσου πια·
ο θάνατος σε σφράγισε.**

**ΑΝ. Ω πόλη των πατέρων μου, Θήβα,
της γενιάς μου θεοί πανάρχαιοι,
με σέρνουν· το τέλος σιμώνει.**

**940 Κοιτάξτε, της Θήβας οι άρχοντες,
τη μόνη, τη στερνή βασιλοκόρη,**

**τι παθαίνω κι από ποιους το παθαίνω,
εγώ που ξοδεύτηκα τιμώντας τους θεούς.**

(Οι φρουροί οδηγούν την Αντιγόνη έξω.)

στροφή α´

ΧΟ. Ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς
ἀλλάξαι δέμας ἐν χαλκοδέτοις

945 αὐλαῖς· κρυπτομένα δ' ἐν
τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη·
καῖτοι καὶ γενεᾷ τίμιος, ὧ παῖ παῖ,
καὶ Ζηνὸς ταμιεύε-

950 σκε γονὰς χρυσορύτους.

Ἄλλ' ἅ μοιριδία τις
δύνασις δεινά·

οὔτ' ἂν νιν ὄλβος οὔτ' Ἄρης,
οὐ πύργος, οὐχ ἀλίκτυποι
κελαιναὶ νᾶες ἐκφύγοιεν.

αντιστροφή α´

Ζεύχθη δ' ὀξύχολος παῖς ὁ Δρύαντος,

956 Ἰδωνῶν βασιλεύς, κερτομίσις

ὀργαῖς ἐκ Διονύσου

πετρώδει κατάφαρκτος ἐν δεσμῶ.

Οὔτω τᾶς μανίας δει-

νὸν ἀποστάζει

960 ἀνθηρόν τε μένος. Κεῖ-

νος ἐπέγνω μανίαις

ψαύων τὸν θεὸν ἐν κερ-

τομίσις γλώσσαις.

Παύεσκε μὲν γὰρ ἐνθέους

γυναῖκας εὐϊόν τε πῦρ,

965 φιλαύλους τ' ἠρέθιζε Μούσας.

ΧΟ. Συνέβη κι η Δανάη ζωντανή

945 ν' αλλάξει το ουράνιο φως με το σκοτάδι
σε δώμα μέσα μπρούτζινο.

Κρυβόταν αλυσόδετη μες σε κιβούρι·

κι ήταν από καλή γενιά,

παιδάκι μου,

και του Διός θησαύριζε, χρυσή βροχή,

950 το σπέρμα στην κοιλιά της.

Μα είναι δύναμη δεινή

η δύναμη της μοίρας.

Πλούτη, πολέμοι, πύργοι,

καράβια μαύρα θαλασσόδαρτα

να της ξεφύγουν δεν μπορούν.

Δέθηκε κι ο αφύς, ο γιος του Δρύαντα,

ο βασιλιάς των Ηδωνών, για τη βαριά του χλεύη·

ο Διόνυσος τον έχτισε

μέσα σε πέτρινο κελί φραγμένο·

κι απ' τη μανία στραγγίζει

της λύσσας λάβρα φριχτή.

Στερνή του γνώση, τρέλα του

να θέλει το θεό να μαγαρίσει

με γλώσσα χλευασμού,

αφού τις μανικές ξεθύμαινε γυναίκες,

ξεθύμαινε τους πυρωμένους βακχικούς δαυλούς

και ξάφνιαζε τις Μούσες

965 που τις φλογέρες χαίρονται.

στροφή β´

Παρά δὲ κυανέαιν σπιλάδοιν διδύμας ἀλὸς
ἀκταὶ Βοσπόριαι ἰδ' ὁ Θρηκῶν <ήϊων>

970 Σαλμουδησσός, ἴν' ἀγχίπολις Ἴρης

δισσοῖσι Φινεΐδαις

εἶδεν ἀρατὸν ἔλκος

τυφλωθὲν ἐξ ἀγρίας δάμαρτος

ἀλαὸν ἀλαστόροισιν ὀμμάτων κύκλοις

975 ἀραχθέντων ὑφ' αἱματηραῖς

χείρεσσι καὶ κερκίδων ἀκμαῖσιν.

αντιστροφή β´

Κατὰ δὲ τακόμενοι μέλει μελέαν πάθαν

980 κλαῖον, ματρὸς ἔχοντες ἀνύμφευτον γονάν·

ἀ δὲ σπέρμα μὲν ἀρχαιογόνων

ἄντασ' Ἐρεχθεῖδᾶν,

τηλεπόροις δ' ἐν ἄντροις

τράφη θυέλλησιν ἐν πατρώαις

985 Βορεὰς ἄμιππος ὀρθόποδος ὑπὲρ πάγου

θεῶν παῖς· ἀλλὰ κάπ' ἐκεῖνα

Μοῖραι μακραίωνες ἔσχον, ὦ παῖ.

Κοντά στη μαύρη θάλασσα που σμίγουν δυο πελάγη
είναι οι ακτές του Βόσπορου κι ο Θρακικός
Σαλμυδησσός·

εκεί ο πολιούχος Άρης

αντίκρισε φριχτή πληγή

στις κόγχες τις τυφλές των ομματιών,

όταν με λύσσα κι ανελέητα

η άγρια μητριά

με χέρια ματωμένα και σαΐτες σουβλερές

από τους δυο Φινείδες τα ξερίζωσε.

Λιώναν οι μαύροι κι έκλαιγαν τη μαύρη τους τη μοίρα,

φύτρες μητέρας κακορίζικης·

σπέρμα παλιάς γενιάς κι αυτή,

από τους Ερεχθείδες,

μεγάλωσε στις μακρινές σπηλιές

σαν πουλαράκι πιλαλώντας στις μαδάρες

985 τις γονικές σκίζοντας θύελλες

η κόρη του Βοριά, θεών παιδί.

Μοίρες αγέραστες τη σύντριψαν, παιδί μου.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (801-943)

Α΄ Σκηνή : στ. 801-882. Κομμός. Πρόσωπα : Αντιγόνη-Χορός.

«Κομμός θρήνος κοινός χοροῦ καὶ ἀπὸ σκηνῆς»

Αριστ. Περὶ Ποιητικῆς 1452b

Η πρώτη σκηνή περιλαμβάνει τον κομμό, θρηνητικό τραγούδι, που ψάλλει η Αντιγόνη με τον κορυφαίο του χορού. Η Αντιγόνη θρηνώντας την κακή της μοίρα, αφού δεν πρόλαβε να χαρεί τον έρωτα και την ομορφιά της ζωής, απευθύνει τελευταίο χαιρετισμό στους κατοίκους της Θήβας και οδηγείται στον τάφο. Αποτελείται από δύο στροφικά συστήματα και μία σύντομη επωδή.

801 - 805 νῦν δ' ἤδη ἄ γὼ καὐτός...ἀνύτουσαν (τώρα κι εγώ...κοινό κοιμητήρι)· το τμήμα αυτό αποτελεί τη μετάβαση από το τρίτο στάσιμο στον κομμό του τετάρτου επεισοδίου και προετοιμάζει συναισθηματικά τους θεατές για τον θρήνο της Αντιγόνης. Ο χορός, καθώς βλέπει την Αντιγόνη να οδηγείται στον τάφο, ξεσπά σε κλάμα και τάσσεται στο πλευρό της.

Α΄ Σύστημα

στροφή α΄

806 - 816 ὄρᾱτ' ἔμ', ὦ γᾱς...νυμφεύσω (ω πολίτες...δίπλα θα σταθώ)· ο Σοφοκλής παρουσιάζει την ηρωίδα με ανθρώπινα συναισθήματα και αδυναμίες και όχι ως υπεράνθρωπο ον, αναίσθητο στον πόνο και στις χαρές της ζωής. Κατά τον Lesky «το μεγαλείο της

θυσίας αποκαλύπτεται απόλυτα μόνον εδώ, όπου βλέπουμε τον ανθρώπινο πόνο που συνεπάγεται. Ακριβώς το γεγονός ότι η Αντιγόνη συνειδητοποιεί την πληρότητα της ζωής που θυσιάζει, τη μετατρέπει στη μορφή εκείνη που, πέρα από την άκαμπτη τήρηση μιας αρχής, κερδίζει το ανάστημά της μέσα στον χώρο των ζωντανών»

817 - 822 ούκοῦν κλεινή...καταβήση (ξακουστή...στον Ἄδη)· ο χορός, στην προσπάθειά του να παρηγορήσει την Αντιγόνη, της υπενθυμίζει τη δόξα της πράξης της, γιατί με τη θέλησή της παραβίασε τη διαταγή του Κρέοντα, αν και γνώριζε ότι την περίμενε ο θάνατος. Η Αντιγόνη εκλαμβάνει τα λόγια του ως ειρωνείες. Ο χορός όμως δεν έχει τέτοια πρόθεση.

αντιστροφή α´

823 - 833 ἤκουσα δὴ λυγροτάταν...κατευνάζει (ἄκουσα...με βυθίζει)· ο θρήνος της γίνεται οξύτερος, όταν ο χορός της υπενθύμισε την περίπτωση της Νιόβης που είχε την ίδια τύχη με τη δική της. Η Νιόβη είχε παντρευτεί τον βασιλιά της Θήβας Αμφίονα. Επειδή όμως καυχήθηκε στη Λητώ για την πολυτεκνία της, ο Απόλλωνας και η Ἄρτεμη την τιμώρησαν, σκοτώνοντας τα παιδιά της. Έπειτα επέστρεψε στο πατρικό της σπίτι στο Σίπυλο της Φρυγίας, και κει παρακάλεσε τον Δία να τη μεταμορφώσει σε βράχο.

834 - 838 ἀλλὰ θεός τοι...ἔπειτα θανοῦσαν (ἦταν ὁμως θεά...και πεθαμένη)· δεύτερη άστοχη προσπάθεια του χορού να μετριάσει τον πόνο της Αντιγόνης. Η Αντιγόνη παρομοιάζει τον εαυτό της με τη Νιόβη, πράγμα που δε δέχεται ο χορός. Αντίθετα την μακαρίζει για την τύχη της, αφού έχει το ίδιο τέλος με μια θεά.

Β΄ Σύστημα

στροφή β΄

839 - 844 οἴμοι γελῶμαι. Τί με, ... πολυκτῆμονες ἄνδρες (ὠχου, με περιπαίζουν!...της πόλης μου)· η Αντιγόνη αποκρούει την προσπάθεια του χορού να την παρηγορήσει, γιατί τη θεωρεί ειρωνεία και εμπαιγμό. Το παράπονό της εκφράζεται με επικλήσεις προς τους θεούς και τους Θεβαίους, ερωτήσεις, αποστροφές και αρνητικές προτάσεις. Η αίσθηση ότι αδικείται κορυφώνει τον πόνο της.

847 - 848 οἶα φίλων ἄκλαυτος...τάφου ποταινίου (πως ἀπό φίλους ἀκλαφτη...φυλακὴ χωμένη)· η αίσθηση της Αντιγόνης ότι τις τελευταίες στιγμές έχει εγκαταλειφθεί από όλους επιτείνει την τραγικότητά της. Μόνη ἔκανε την ταφή, μόνη προχωρεῖ προς τον πέτρινο τάφο.

853 - 855 προβᾶσ' ἐπ' ἔσχατον...προσέπεσας, ὦ τέκνον (σκαρφάλωσες...παραπάτησες)· αντιφατική η ἄποψη του χορού ότι η πράξη της Αντιγόνης είναι ευσεβής προς τους θεούς νόμους αλλά ασεβής προς τους νόμους της πολιτείας.

856 πατρῶον δ' ἐκτίνεις τιν' ἄθλον (του πατέρα σου πληρώνεις μέγα κρίμα)· κατά τον χορό η Αντιγόνη ουσιαστικά τιμωρεῖται για τις πατρικές αμαρτίες και όχι μόνο γιατί παραβίασε τη διαταγή του Κρέοντα.

αντιστροφή β´

857 - 861 ἔψαυσας ἀλγεινοτάτας...Λαβδακίδαισιν (ἀγγιξεις...γενιὰ του Λαβδάκου)· η πικρή ανάμνηση της τραγικής μοίρας της οικογένειάς της προκαλεί νέο θρήνο στην Αντιγόνη.

862 - 871 ἰὼ ματρῶναι λέκτρων...κατήναρές με (ὠχου ντροπές...να με σκοτώσεις)· η αναφορά στις οικογενειακές συμφορές, παλιές και νέες, επιτείνει την τραγικότητα της ηρωίδας. Ο γάμος του Πολυνείκη με την κόρη του Ἄδραστου είναι αιτία των νέων συμφορών.

872 - 875 σέβειν μὲν εὐσέβειά τις...ᾠλεσ' ὀργά (καλὸς ο σεβασμὸς...αυτόνομη πορεία)· ο χορὸς πιστεύει ὅτι η Αντιγόνη εἶναι ἔνοχη, γιατί αυθαίρετα παραβίασε τη διαταγή του Κρέοντα. Η νομιμοφροσύνη του χοροῦ στην εξουσία του Κρέοντα αντιτίθεται στο ἦθος της Αντιγόνης.

επωδός

876 - 882 ἄκλαυτος, ἄφιλος...φίλων στενάζει (ἀκλαφτη...κανείς δε στενάζει)· ο κομμὸς κλείνει με δραματική επανάληψη του θρήνου ἀπὸ την Αντιγόνη. Τα ασύνδετα και τα πολλά επίθετα εξαίρουν το μέγεθος της θυσίας και του πάθους. Αξιοσημείωτη η τραγική ειρωνεία στη φράση οὐδεὶς φίλων στενάζει.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ο Σοφοκλής στον κομμό παρουσιάζει την ανθρώπινη πλευρά της Αντιγόνης. Ποια είναι τα στοιχεία που προβάλλουν αυτή την πλευρά;

2 Ο παρηγορητικός λόγος του χορού στο α' στροφικό σύστημα :

α. ανακουφίζει την Αντιγόνη	☐
β. επιτείνει τον θρήνο της	☐
γ. δε φέρνει κανένα αποτέλεσμα	☐
δ. προκαλεί την αγανάκτηση της Αντιγόνης	☐

Να σημειώσετε με X τις σωστές απαντήσεις.

3 Γιατί η Αντιγόνη θεωρεί ειρωνεία την προσπάθεια του χορού να την παρηγορήσει;

4 Να εντοπίσετε το τραγικό στοιχείο στον κομμό.

5 Πώς εξηγείται ο θρήνος της Αντιγόνης, τη στιγμή που η ταφή του αδερφού της ήταν συνειδητή επιλογή της;

6 Η Αντιγόνη σ' όλη τη σκηνή του κομμού παρουσιάζεται να έχει εγκαταλειφθεί από όλους. Αυτό φαίνεται από το ότι :

α. δεν παρευρίσκεται κοντά της ούτε η Ισμήνη ούτε ο Αίμων	☐
β. την ειρωνεύεται ο χορός, όπως πιστεύει η ίδια	☐
γ. δεν την βοηθούν ούτε οι θεοί, παρά την ευσεβή της πράξη	☐
δ. επικαλείται τις φυσικές δυνάμεις	☐
ε. συντρέχουν όλοι οι παραπάνω λόγοι	☐

Να σημειώσετε με X τη σωστή απάντηση.

7 Ποια συναισθήματα προκαλεί στους θεατές ο κομμός της Αντιγόνης;

Β' Σκηνή : στ. 883-943. Πρόσωπα : Κρέων -Αντιγόνη-Χορός.

Ο Κρέων βγαίνει από το παλάτι και διατάσσει να οδηγήσουν την Αντιγόνη σε υπόγειο τάφο. Η έξοδος της Αντιγόνης από την αριστερή πάροδο και η πορεία της προς τον θάνατο είναι δραματική και τραγική. Η πλοκή έχει φτάσει στην κορύφωση.

883 - 884 ἄρ' ἴστ' ἀοιδὰς...λέγων (τα μοιρολόγια...αν φτούραγαν); Ο Κρέων παρεμβαίνει και διακόπτει τον θρήνο της Αντιγόνης, με τη δικαιολογία ότι καθυστερεί να εκτελεστεί η ποινή.

885 - 886 οὐκ ἄξετε...ὡς εἶρηκ' ἐγώ (πάρτε τη γρήγορα...λάκκο το βαθύ)· με οργή ο Κρέων διατάζει τους φρουρούς να οδηγήσουν την Αντιγόνη στον τάφο.

887 - 888 ἄφετε μόνην...στέγη (ἄστε τη μόνη...σπιτικό)· ο πλεονασμός μόνην ἐρήμον (μόνη κι ἐρημη) τονίζει την ωμότητα και τη σκληρότητα της διαταγής.

889 - 890 ἡμεῖς γὰρ...στερήσεται (η κόρη αυτή...θα τον χάσει)· σοφιστική η δικαιολογία του Κρέοντα να ξεγελάσει τη συνείδησή του ότι δεν ευθύνεται για τη μοίρα της Αντιγόνης.

891 - 894 ὦ τύμβος...ὀλωλότων (τάφε μου...η Περσεφόνη φίλεψε)· ο νέος θρήνος της Αντιγόνης είναι διαφορετικός από τον προηγούμενο. Δεν

κυριαρχεί ο βαθύς πόνος και η απελπισία του θανάτου αλλά η διαμαρτυρία και το παράπονο, γιατί τιμωρείται για πράξη ευσεβή. Με πικρία αποκαλεί τον τάφο νυφικό θάλαμο, μέσα από τον οποίο θα περάσει, για να συναντήσει τους δικούς της νεκρούς στον κάτω κόσμο (Λάιος, Οιδίποδας, Ιοκάστη, Ετεοκλής, Πολυνείκης).

895 ὦν λιοισθία ἐγὼ καὶ κάκιστα (στερνὴ κι ἐγὼ και ρημαγμένη)· η Αντιγόνη δεν είναι τελευταία, γιατί μένει και η Ισμήνη, αλλά η τελευταία που πεθαίνει πρόωρα.

897 - 899 ἐλθοῦσα μέντοι (η ελπίδα με τρέφει...την αγάπη σου)· εναλλαγή των συνωνύμων φίλη, προσφιλής, φίλη χάριν ποικιλίας και έμφασης. Με τη φράση κασίγνητον κάρα (μάτια μου και αδερφέ μου) εννοεί τον Ετεοκλή, αφού σ' αυτόν απονεμήθηκαν όλες οι νεκρικές τιμές (στ. 23-25)· κατ' άλλους εννοεί τον Πολυνείκη.

900 - 902 ἐπεὶ θανόντας...ἔδωκα (εγὼ νεκρούς...τον τάφο σας)· στην Αντιγόνη δεν αναφέρεται πουθενά ότι ο Οιδίποδας πέθανε στον Κολωνό. Η Αντιγόνη δε φαίνεται να πήρε μέρος η ίδια στην ταφή του Ετεοκλή, μπορεί όμως να πήρε μέρος στην προετοιμασία της πρόθεσης ή της εκφοράς.

902 - 903 νῦν δέ, Πολύνεικες,...ἄρνημαι (και τώρα, Πολυνείκη...το πληρώνω)· η συμβολική ταφή του Πολυνείκη και η προσφορά χών κρίθηκαν ασεβείς, ενώ η ταφή των άλλων νεκρών δίκαιη και ευσεβής.

904 καίτοι...φρονοῦσιν εὖ (εγὼ σε τίμησα...πόσο)· δεν επιδοκίμασαν όλοι την πράξη της, γι' αυτό και εξαίρει τους εὖ φρονοῦντας.

905 - 915 οὐ γάρ ποτ' οὔτ' ἄν...κασίγνητον κάρα (τέτοιο φορτίο δε θα σήκωνα...κι αποκοτιά, μονάκριβέ μου)· οι στίχοι αυτοί παρουσιάζουν πρόβλημα στην ερμηνεία τους, γιατί η Αντιγόνη παρουσιάζεται με διαφορετικό ήθος. Οι ερμηνείες που δόθηκαν είναι πολλές· κατά τον Lesky «η Αντιγόνη αιτιολογεί τη θυσία της με το επιχείρημα ότι από όλους τους δικούς της μόνο ο αδελφός της είναι αναντικατάστατος. Στους στίχους αυτούς υπάρχει ένας απόηχος από της ιστορία της γυναίκας του Ινταφρένη [η γυναίκα του Ινταφρένη έχοντας την άδεια από τον Δαρείο να σώσει έναν από τους άρρενες συγγενείς της, οι οποίοι έχουν καταδικαστεί σε θάνατο, σώζει τον αδελφό της, γιατί οι γονείς της έχουν πεθάνει και δεν μπορεί ν' αποκτήσει άλλον αδελφό (πρβλ. Ηροδ. 3,118-119).]

Αν γίνουν δεκτοί οι στίχοι αυτοί, τότε πρέπει να κατανοηθούν ως προσπάθεια να πραγματοποιηθεί στον χώρο της λογικής, που σταθμίζει νηφάλια, μια λογοδοσία για μια πράξη που πήγασε από τα βάθη του συναισθήματος και της θρησκευτικής προσήλωσης».

907 βία πολιτῶν (κόντρα στην πόλη)· η Αντιγόνη πιστεύει ότι οι πολίτες ενδόμυχα είναι στο πλευρό της (πρβλ. στ. 509). Περισσότερο όμως αρμόζει η φράση αυτή στην Ισμήνη (πρβλ. και στ. 79).

908 τίνος νόμου...λέγω (ποιος νόμος με κινεί να λέω τούτα)· προσπάθεια της Αντιγόνης να στηρίξει ηθικά την άποψή της για την ταφή του αδελφού της.

913 - 915 τοιῶδε μέντοι...κάρα (με τέτοιο νόμο...μονάκριβέ μου)· σκόπιμη η αναφορά στον Κρέοντα.

916 καὶ νῦν ἄγει με διὰ χερῶν οὔτω λαβῶν (τώρα...δεμένα)· αναφέρεται στους θεράποντες οι οποίοι τη στιγμή αυτή την απομακρύνουν.

917 - 920 ἄλεκτρον...κατασκαφάς (ανύπαντρη...κατεβαίνω το πηγάδι)· η ψυχολογία της Αντιγόνης επιτρέπει την επανάληψη του παραπόνου της, γιατί θα στερηθεί τις χαρές του γάμου και της απόκτησης παιδιών.

921 - 924 ποίαν παρεξελοῦσα...έκτησάμην (ποιον νόμο...και μ' ατίμασαν φριχτά)· η μόνη στιγμή που η Αντιγόνη χάνει την εμπιστοσύνη προς τους θεούς και εκφράζει το πικρό παράπονο για την τραγική μοναξιά της. Το οξύμωρο : εγώ τιμούσα και μ' ατίμασαν φριχτά, υπενθυμίζει τον στίχο 74 ὅσια πανουργήσασα.

925 - 926 ἄλλ' εἰ μὲν οὖν τάδ'...ἡμαρτηκότες (αν οι θεοί... αμάρτησα)· αμφιβάλλει αν η ενέργειά της να θάψει τον αδελφό της ήταν σωστή. Ο πληθυντικός δηλώνει μεγαλοπρέπεια.

927 - 928 εἰ δ' οἶδ' ἁμαρτάνουσι...έκδίκως ἐμέ (αν αμαρτήσαν ἄλλοι...μου κάνουν)· η κατάρα της να ανταποδώσουν οι θεοί στους εχθρούς της όσα κακά της έκαναν θυμίζει την κατάρα του Αίαντα (Σοφ., Αΐας 839). Ο υπαινιγμός περιέχει και κάποια προφητική διάσταση για τις συμφορές που θα βρουν τον Κρέοντα. Έτσι η κατάρα θα αποτελέσει στοιχείο της περαιτέρω πλοκής.

929 - 930 ἔτι τῶν αὐτῶν...ἔχουσιν (ανέμων...και ριγεί)· η μεταφορά δείχνει την αμηχανία και ανησυχία του χορού από τα τελευταία λόγια της Αντιγόνης.

931 - 932 τοιγάρ...ὑπερ (αργούν...την πάνε)· οι φρουροί τρομοκρατημένοι οδηγούν την Αντιγόνη στον τάφο.

933 - 934 οἴμοι...ἀφίεται (αλιά μου...στο θάνατο)· η Αντιγόνη, αν και βλέπει τον θάνατο να πλησιάζει, δεν ταπεινώνεται μπροστά στον Κρέοντα, ούτε μετανοεί για την πράξη της. Πώς εξηγείται η στάση της αυτή;

935 - 936 θαρσεῖν...κατακυροῦσθαι (απελπίσου πια...σφράγισε)· ο Κρέων είναι αποφασισμένος να εκτελέσει τη θανατική καταδίκη της Αντιγόνης.

937 - 938 ὦ γῆς Θήβης...προγενεῖς (ὦ πόλη...πανάρχαιοι)· η Αντιγόνη προσφωνεί την πατρίδα και τους προγονικούς θεούς ως τα γλυκύτερα· με τη φράση της γενιάς μου θεοὶ πανάρχαιοι εννοεί τον Άρη και την Αφροδίτη, των οποίων την κόρη Αρμονία παντρεύτηκε ο Κάδμος. Αναφέρεται και στον Διόνυσο, τον γιο της Σεμέλης, κόρης του Κάδμου και της Αρμονίας.

939 ἄγομαι δὲ κούκέτι μέλλω (με σέρνουν· το τέλος σιμώνει)· τονίζεται το αμετάκλητο.

940 - 941 λεύσσετε...λοιπὴν (κοιτάξτε...βασιλοκόρη)· η προσφώνηση των νεαρών ευγενών Θηβαίων αποσκοπεί στην υπενθύμιση του καθήκοντός τους να προστατεύσουν την κόρη του βασιλιά Οιδίποδα. Την

Ισμήνη δεν τη θεωρεί πως ανήκει στη βασιλική γενιά, γιατί δε δέχθηκε να εκτελέσει το καθήκον της προς τον αδελφό της.

943 οἶα πρὸς οἴων...σεβίσασα (τι παθαίνω...τιμώντας τους θεούς)- τα τελευταία λόγια της Αντιγόνης ολοκληρώνουν το ηθικό μεγαλείο της. Η έξοδός της από την αριστερή πάροδο αποτελεί στοιχείο δραματικό (εξωτερική δράση).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Ποια στοιχεία προωθούν τη δράση, εσωτερική και εξωτερική, σ' αυτή τη σκηνή;

2 Ο θρήνος της Αντιγόνης είναι διαφορετικός στη σκηνή αυτή από τον προηγούμενο. Να εντοπίσετε τα στοιχεία τα οποία δείχνουν αυτή τη διαφοροποίηση.

3 Να σημειώσετε X στη στήλη : Σωστό ή Λάθος, αν νομίζετε ότι η αντίστοιχη πρόταση είναι σωστή ή λανθασμένη.
Η Αντιγόνη σε κάποια στιγμή του θρήνου της χάνει την εμπιστοσύνη στους θεούς :

α. είναι αυτό στοιχείο αδυναμίας	Σωστό ☐ Λάθος ☐
β. δείχνει ότι μετάνιωσε για την πράξη της	Σωστό ☐ Λάθος ☐
γ. οφείλεται στην τραγική μοναξιά της	Σωστό ☐ Λάθος ☐
δ. αμφιβάλλει για την ορθότητα της πράξης της	Σωστό ☐ Λάθος ☐

4 Στο τέταρτο επεισόδιο ολοκληρώνεται η διαγραφή του ήθους της Αντιγόνης. Να επισημάνετε τα στοιχεία αυτά του ήθους και να τεκμηριώσετε τον χαρακτηρισμό σας.

5 Ποια συναισθήματα προκαλεί στους θεατές η αποχώρηση της Αντιγόνης από τη σκηνή;

6 Συνθετική εργασία : Ο θρήνος της Αντιγόνης έχει πολλά κοινά στοιχεία με τα μοιρολόγια και τα δημοτικά τραγούδια του Κάτω Κόσμου. Να αναφέρετε μερικά από αυτά τα στοιχεία.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (944-987)

Το τέταρτο στάσιμο αποτελείται από δυο στροφικά συστήματα. Μετά την αποχώρηση της Αντιγόνης, ο χορός αναφέρει τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια μοίρα με αυτή, για να τονίσει ότι τη δύναμη της μοίρας κανένας θνητός δεν μπορεί να αποφύγει.

Α΄ Σύστημα

στροφή α΄

944 - 950 ἔτλα καὶ Δανάας...χρυσορύτους (συνέβη κι ἡ Δανάη...το σπέρμα στην κοιλιὰ της)· το πρώτο μυθικό πρόσωπο είναι ἡ Δανάη, κόρη του βασιλιά του Ἄργους Ακρίσιου. Ο πατέρας της την εἶχε φυλακίσει σε χάλκινο κελί, γιατί, σύμφωνα με τον χρησμό, θα γεννούσε γιο που θα σκότωνε τον παππού. Ο Δίας ὅμως την επισκέφθηκε μεταμορφωμένος σε χρυσή βροχή και αὐτὴ γέννησε τον Περσέα. Ο Ακρίσιος, για να αποφύγει το μοιραίο, ἔβαλε τὴ Δανάη και τον Περσέα σ' ἓνα κιβώτιο και το ἔριξε στη θάλασσα. Με τὴν παρέμβαση ὅμως του Δία ἔφτασαν σῶοι στη Σέριφο. Ποια ομοιότητα υπάρχει ἀνάμεσα στην τύχη τῆς Δανάης και τῆς Αντιγόνης;

951 - 954 ἄλλ' ἂ μοιριδία...ἐκφύγοιεν (μα εἶναι δύναμη δεινὴ...δεν μποροῦν)· οἱ σύντομες φράσεις και ἡ επανάληψη τῆς ἀρνήσεως τονίζουν τὴ φοβερὴ δύναμη τῆς μοίρας τὴν ὁποία κανένας δεν μπορεῖ να ξεφύγει.

αντιστροφή α΄

955 - 958 ζεύχθη...ἐν δεσμῶ (δέθηκε...κελί φραγμένο)· ο Λυκούργος, βασιλιάς των Ἡδωνῶν τῆς Θράκης, τιμωρήθηκε ἀπὸ τον Διόνυσο, γιατί προσπάθησε να ἐμποδίσει τὴ διάδοση τῆς λατρείας του στη χώρα του. Ἡ ομοιότητα με τὴν Αντιγόνη εἶναι ὅτι φυλακίστηκε σε σπηλιά.

959 - 965 οὕτω τᾶς...Μούσας (κι απ' τη
μανία...φλογέρες χαίρονται)· κλεισμένος στη σπηλιά ο
Λυκούργος, κατάλαβε ότι είναι τρέλα να εναντιώνεται
στον θεό. Η ασέβειά του τιμωρήθηκε. Ίσως η τιμωρία
του Λυκούργου προοικονομεί την τιμωρία του Κρέοντα.

Β' Σύστημα

στροφή β'

966 - 976 παρὰ δὲ κυανέαιιν...ἀκμαῖσιν (κοντὰ στη
μαύρη θάλασσα...τα ξερίζωσε)· το τρίτο πρόσωπο
είναι η Κλεοπάτρα, κόρη του Βοριά και της Ωρείθειας,
της κόρης του βασιλιά της Αθήνας Ερεχθέα. Από τον
γάμο της με τον Φινέα, γιο του Αγήνορα και βασιλιά της
Σαλμυδησσού της Θράκης, απέκτησε δύο γιους, τον
Πλήξιππο και τον Λανδίωνα. Ο Φινέας φυλάκισε την
Κλεοπάτρα για να παντρευτεί την Ειδοθέα, κόρη του
Κάδμου, η οποία τύφλωσε τα παιδιά της Κλεοπάτρας.
Ούτε η Κλεοπάτρα ούτε τα παιδιά της γλύτωσαν τη
μοίρα τους.

αντιστροφή β'

977 - 987 κατὰ δὲ τακόμενοι...ἔσχον, ὦ παῖ (λιώναν οι
μαύροι...τη σύντριψαν, παιδί μου)· η τωρινή
κατάσταση της Κλεοπάτρας γίνεται πιο τραγική, αν
συγκριθεί η θεϊκή καταγωγή της (ο Ερεχθέας ήταν γιος
του Ηφαίστου και της Γης) με την ευτυχισμένη νεανική
της ηλικία. Η μοίρα της Κλεοπάτρας και των παιδιών
της δεν έχει καμία ομοιότητα με τη μοίρα της Αντιγόνης
παρά μόνο ότι ήταν κακή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1 Πώς συνδέεται το στάσιμο με το προηγούμενο επεισόδιο;

2 Ο χορός χρησιμοποιεί τρία μυθικά πρόσωπα που είχαν την ίδια μοίρα με την Αντιγόνη. Ποια κοινά στοιχεία έχουν αυτά με την Αντιγόνη και τι επιδιώκει να επιτύχει με την αναφορά αυτή;

3 Η δύναμη της μοίρας κατέχει κυρίαρχη θέση στην ποίηση του Σοφοκλή. Με ποιο τρόπο ο χορός υποδηλώνει τη δύναμή της;

4 Στο στάσιμο είναι έντονο το λυρικό στοιχείο, το οποίο παρουσιάζεται :

α. με εικόνες και μεταφορές	☐
β. με περιπέτεια και δραματική ένταση	☐
γ. με επαναλήψεις και προσωποποιήσεις	☐
δ. με περιγραφή και πολυσύνδετα	☐

Να σημειώσετε με Χ τις σωστές απαντήσεις.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 3ου ΤΟΜΟΥ

- Γ΄ Επεισόδιο.....σελ. 11
- Γ΄ Στάσιμο.....σελ. 66
- Σχόλια Γ΄ Επεισοδίου...σελ. 71
- Σχόλια Γ΄ Στάσιμου.....σελ. 112
- Δ΄ Επεισόδιο.....σελ. 11
- Δ΄ Στάσιμο.....σελ. 43
- Σχόλια Δ΄ Επεισοδίου...σελ. 52
- Σχόλια Δ΄ Στάσιμου.....σελ. 82

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτι-κών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.